ISSN 1857-4424

Nr. 8 (86) • Casa de Creație a Republicii Moldova • august 2018

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ŞI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Serghei CIUHRII

Sumar

VICTORIA ANTOCI
Corjovenii l-au comemorat pe Ștefan cel Mare și Sfânt 1

ZINAIDA SURDU
2018 – Anul Ștefan cel Mare și Sfânt,
Domnitor al Moldovei 2

GALINA GÎRJAV
„Siberia – lacrimă amară” 3

LUDMILA NEGRI
Festivalul Național „La izvorul Osoiencelor” 4

MARIA ROMANCIUC
Tradiția care unește 7

VETA GHIMPU MUNTEANU
SERGHEI CIUHRII 9

VICTOR GHILAȘ
Arta interpretativă în armonia sonoră
a Corului din Lozova 15

EMILIA BOBEICO
„GURMANIA”, Festivalul bucătăriei naționale la Țarigrad 17

ION DOMENCO
Hramul satului, la Vișniovca 18

ALLA GRĂJDIANU
Noi încercări încununate de succese 19

BIBLIOTECA PUBLICĂ, S. VĂSIENI, IALOVENI
„Un vis de ieri, devenit azi realitate” 20

PAVEL POPA
Bradul de nuntă – simbolul mirelui 21

ANDA VAHNOVAN
Sacoul de catifea ..... cop. 3

Statuia ecvestră a lui Ștefan cel Mare.
Podul Înalt, jud. Vaslui.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

dr. hab. **Victor Ghilaș**, AȘM

dr. **Mariana Cocieru**, AȘM

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

Veronica Caraulan,
Direcția Cultură mun. Bălți

Gheorghe Nicolaescu,
Cabinetul metodic al Ministerului
Educației, Culturii și Cercetării

SOCIETATEA CULTURALĂ
Casa de Creație a Republicii Moldova

ISSN 1857-4424

Proiectul „Realităţi Culturale“

APARE CU SUPORTUL
INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

E-mail: casadecreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: „Fox Trading” SRL

VICTORIA ANTOCI, DIRECTORUL CĂMINULUI CULTURAL CORJOVA

Corjovenii l-au comemorat pe Ștefan cel Mare și Sfânt

La 2 iulie 2018, locuitorii satului Corjova în frunte cu dl primar – Gheorghe Ojog l-au comemorat pe Ștefan cel Mare în parcul din localitate, unde este situat monumentul Voievodului, care anul acesta a împlinit 514 ani de la moarte. Evenimentul a început cu un tedeum de mulțumire și recunoștință adusă lui Ștefan cel Mare și Sfânt de către Sergiu Burduja parohul bisericii locale. În fața celor prezenți, Valentina Rebeja și Alisa Meșcinschi au moderat evenimentul comemorare, vorbind despre viața și activitatea zbuciumată, dar plină de glorii și biruințe a marelui domnitor, protector al credinței creștine, neobosit ctitor de lăcașuri de închinăciune care timp de 47 de ani de domnie, a purtat 36 de războaie, dintre care doar 2 le-a pierdut și a construit 44 de mănăstiri și biserici. Se spune că Moldova nu a fost niciodată mai întinsă, mai bogată și mai respectată ca în acele vremuri, în care faima domnitorului Ștefan cel Mare s-a răspândit chiar și în apusul creștin și în răsăritul necredincios, stârnind admirația prietenilor și respectul dușmanilor. Poezii – rugăciune către Marele și Sfântul Ștefan au declamat următorii copii și elevi: Milena Mazniuc, Marius și Ionuț Bivol, Andreea Minciuna, Ion Zatic și Valentina Rebeja. Poporul l-a numit: bun, mare și sfânt. „Bun", pentru faptele sale de milostenie și iertarea celor greșiți; „Mare", pentru iscusința cu care a condus țara cu dreptate, întrucât prin el Dumnezeu a pedepsit pe cei lacomi și trădători; „Sfânt", pentru luptele sale de apărare a întregii creștinătăți, cât și pentru numărul mare de biserici și mănăstiri pe care le-a zidit și înzestrat cu cele necesare spre slava lui Dumnezeu și mântuirea credincioșilor. Ansamblul de fluierari „Lăstăreii", dirijat de Petru Panuța și Colectivul folcloric model „Mărgăritare", conducător artistic, Victoria Antoci, l-au slăvit pe marele domnitor prin cântece populare și patriotice. Biblioteca Publică a venit cu o expoziție de cărți și o prezentare bibliografică cu genericul „Ștefan cel Mare-protector al neamului românesc". Fie ca Domnitorul Ștefan cel Mare și Sfânt să ne întărească în credință și să ne ajute în realizarea idealurilor naționale iar noi românii să nu încetăm niciodată să credem că într-o zi sabia lui de oțel va străpunge pământul și va fulgera la soare, deșteptându-ne din somnul cel de moarte și învrednicindu-ne la fapte de glorie pentru țara noastră. Pășind în nemurire și lăsându-ne drept moștenire porunca ce dăinuie de ani și ani prin Țara Moldovei …„că Moldova n-a fost a strămoșilor mei, n-a fost a mea și nu este a noastră, ci a urmașilor, urmașilor noștri în veacul vecilor !" Activitatea s-a sfârșit cu depuneri de flori la monument.

ZINAIDA SURDU, BIBLIOTECA PUBLICĂ RAIONALĂ CANTEMIR
FOTOGRAFII DE ION DOMENCO

2018 – Anul Ştefan cel Mare şi Sfânt, Domnitor al Moldovei

În cadrul anului Ştefan cel Mare şi Sfânt, Biblioteca Publică Raională Cantemir a organizat Spectacolul literar muzical cu genericul „Ștefan cel Mare și Sfânt, Domnitor al Moldovei" în incinta Casei Raionale Cultură „N. Sulac", or. Cantemir.

Elevii Gimnaziului „Liubomir Chiriac" din s. Antonești, membrii Cercului dramatic „Moștenitorii", conducător dna Lidia Butmalai, profesoară de istorie au înscenat spectacolul „Bătălia de la Lipnic" care a durat 1,30 minute. Moderatoarea acţiunii a fost bibliotecara Zinaida Surdu care a făcut o informaţie succintă despre viaţa şi activitatea marelui domnitor al Moldovei.

Iurie Popa care la jucat pe eroul principal – Ștefan cel Mare a cucerit publicul chiar din primele clipe ale apariţiei sale în scenă. Dialogul lui Ștefan cel Mare cu moș Vultur și nepotul său Ionuţ a fost aplaudat îndelungat de spectatori. În reprezentația respectivă au mai evoluat: Anatolie Iuriev, Maxim Cociu, Sergiu Rîbacov, Alina Bejenaru, Iurie Rîbacov, Elvis Stoleicov, Ovidiu Rîbacov, Veaceslav Bejenaru.

Eroii acestui spectacol au demonstrat dragostea lor faţă de ţară, neam, de faptele măreţe ale strămoşilor şi de tot ce este sfânt şi frumos. Au încheiat spectacolul cu cuvintele: „Noi stră-stră nepoţii Măriei Sale Ştefan cel Mare şi Sfânt, cinstim măreţele sale fapte de vitejie".

În Testamentul lui Ștefan cel Mare se spune: „Că Moldova n-a fost a strămoşilor mei, n-a fost a mea și nu e a voastră, ci a urmașilor voștri și a urmașilor, urmașilor voștri în veacul vecilor".

Acţiunea a culminat cu cântecul „Când a fost să moară Ștefan…"

Copii au primit aplauze și strigăte de Bravo!

Directorul Bibliotecii Publice, dna Aurelia Nechit a mulţumit tuturor organizatorilor iar participanţilor le-au fost înmânate diplome și cadouri.

La sărbătoare a fost prezent și șeful Serviciu Cultură și Turism al Consiliului raional Cantemir, dl Sergiu Toderici care a apreciat dorinţa și entuziasmul copiilor ce au contribuit la desfășurarea evenimentului la cea mai superioară cotă artistică.

GÎRJAV GALINA, BIBLIOTECA PUBLICĂ FEȘTELIȚA

„Siberia – lacrimă amară”

La 06.07.2018 Feștelița dis-de-dimineață, la ora 07 era în doliu, răsunând cu jale acele sunete de clopot, tren, lătrat de câine, care ne amintea de acea groaznică noapte de 5 spre 6 iulie 1949. La ziua de 6 iulie se împlinesc 69 de ani de la cel mai mare val al deportărilor staliniste organizate în Basarabia. Ne-am întrunit cu toții la monumentul victimelor regimului totalitar comunist de ocupație sovietică din parcul localității noastre pentru ai comemora pe cei care au suferit acel calvar în urma deportărilor staliniste și oamenii decedați în rezultatul foametei din 1946-1947

În acea zi ne-am întors la o pagină de neuitat a istoriei neamului nostru „Deportările staliniste”, o amintire durată, suferită, plânsă. Istoria este învățătoarea vieții, da, istoria ne învață să ținem la neam, la valorile umane, la istorie, să nu ne îndepărtăm de credință, să ne reaprindem candela.

În Kazahstan, în Asia Centrală și în Siberia au fost deportate 11280 de familii. Știți probabil că operațiunea s-a numit „Iug” (Sud) și s-a desfășurat pe baza unei hotărâri a Biroului Politic al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice din 6 aprilie 1949, care prevedea exploatarea de pe teritoriul R.S.S Moldovenești a chiaburilor, foștilor moșieri, marilor comercianți, complicilor ocupanților germani, persoanele care au colaborat cu organele Miliției germane și românești, membrilor partidelor politice, gardiștilor rurali, membrilor sectelor religioase, cât și a familiilor tuturor categoriilor enumerate mai sus. Deportările din R.S.S Moldovenească (din 12 – 13 iunie 1941; din 5 – 6 iulie 1949 și din 31 martie – 1 aprilie 1951) au purtat un caracter vădit respectiv și au fost îndreptate împotriva celor care respingeau orânduirea sovietică socialistă instaurată în teritoriul dintre Prut și Nistru după anexarea lui la imperiul sovietic, în vara anului 1940. Spre deosebire de alte deportări, aceasta s-a efectuat pe baza unei hotărâri însoțite de un act adițional care prevedea că deportarea se face „PENTRU TOTDEAUNA”. A fost o mare tragedie, care a zdrobit sufletește zeci de mii de oameni. Operațiunea de ridicare a acestor persoane de la casele lor a început la 6 iulie 1949, la ora 2 noaptea și s-a încheiat a doua zi la ora 20.

Această oroare a fost abătută și asupra locuitorilor din satul Feștelița, care au știut ce înseamnă Siberii de gheață, alții murind neștiind de ce?. Calvarul deportărilor au suferit și cele 47 de persoane din satul Feștelița.

Ne-au dus ca pe vite-n pustia rusească
Și lupii flămânzi cu noi să hrănească
Ne-au dus să robim și robi ca să fim
La Patria- mamă să nu mai gândim
Mii de morminte acolo-s lăsate
Cu lacrimi de sânge sunt toate udate
Geme pădurea, jos frunza o lasă,
Toți oamenii strigă, că ei vor acasă
Acasă la ei, în Moldova frumoasă!
Tu, să nu uiți ai tăi strămoși
Care din casă au fost scoși,
Băgați în trenuri cu de-a sila
Și deportați fără de milă.

LUDMILA NEGRI, SECȚIA CULTURĂ ȘI TURISM FĂLEȘTI

Festivalul Naţional „La izvorul Osoiencelor”

În ziua de 17 iunie, în orașul Fălești, după binecuvântarea Domnului printr-o ploiță liniștită, a demarat Festivalul Naţional al Dinastiilor „La izvorul Osoiencelor”, ediția a V-a, cu Parada Portului Popular, care precede evenimentele dedicate Zilei Portului Popular, sărbătoare națională, având ca participanți colectivele artistice din raion și republică. Festivalul este organizat de Consiliului raional Fălești, Secţia Cultură și Turism, Primăria comunei Horești, Organizaţia Obștească „Hăreștenii”, surorile Osoianu, cu susținerea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării. Alaiul a fost întâmpinat pe platoul Palatului raional de cultură „Mihai Volontir” de conducerea raionului și oaspeții de onoare – ministrul Educației, Culturii și Cercetării Monica Babuc și Tudor Colac, etnograf, folclorist și cercetător științific al Academiei de Științe a Moldovei. După prezentarea dinastiilor a urmat o horă mare în care s-a prins tot neamul.

În holul instituției invitații și oaspeții de onoare au avut ocazia de a se bucura de frumusețea lucrărilor expozițiilor de artă populară vernisate de 18 meșteșugari din raion și republică: Coșneanu Iulia - s. Suhuluceni, Telenești, Cazac Serafima - s. Mateuți, Rezina, Sava Pelagheia - s. Bardar, Ialoveni, Cojan Constantin - s. Colibași, Cahul, Zaporojan Dumitru - s. Slobozia Mare, Cahul, Gîrlovan Ludmila - or. Chișinău, Antohi Silvia și discipola domniei sale Culibaba Cristina - or. Fălești, și din raionul Fălești: Ciobanu Maria - s. Catranîc, Frățescu Tamara - com. Sărata Veche, Joacăbine Ludmila - s. Hâncești, Grușca Gheorghe - com. Călugăr, Chirilă Olga - com. Pruteni, Muzeul de Istorie și Etnografie s. Pârlița, director Gangal Ana, Muzeul raional de Istorie și Etnografie „Lazăr Dubinovschi” Fălești, filiala com. Horești, muzeograf Vera Danilescu, iar pe platoul din fața instituției au etalat trei expoziții deosebite - Sergiu Tutunaru cu fiii Ion și Ghenadie din s. Cupcini, Edineț (olărit), Pascari Dumitru (opinci, căciuli, chimire) și Balan Vasile (instrumente muzicale din lemn – fluier, caval, nai, tilincă) din or. Bălți. În cadrul expozițiilor am savurat tradiționale lucrări din diverse genuri de creație – arta dantelei, broderie artistică, costume populare, obiecte din piele naturală – bundițe, ciupici, prelucrarea artistică a lemnului în combinație cu piele naturală, împletit în fibre vegetale, țesut artistic, pictură populară ș.a. Un moment inedit a fost șezătoarea organizată de meșterița Silvia Antohi cu elevele sale care și-au demonstrat abilitățile în brodarea iei tradiționale, eleve care au cucerit locuri premi-

ante în cadrul diferitor concursuri naționale și internaționale.

Sala de spectacole a unit mai mult de 500 de spectatori, care au fost salutați cu căldură de președintele raionului Fălești Iraida Bînzari, menționând importanța evenimentului, reiterând că valorile unui popor rămân a fi zestrea veșnică a acestui neam, iar Surorile Osoianu sunt mesagerii culturii raionului și a țării în lume. Au confirmat acest fapt Surorile Osoianu prin prestanța scenică excelentă și a vocilor lor de aur. Cu un mesaj de salut a venit ministrul Educației, Culturii și Cercetării Monica Babuc, care a adresat felicitări pentru acest eveniment și, în special, pentru protagonistele festivalului – Surorile Osoianu, Colectiv Emerit din Republica Moldova. Ca o tradiție a neamului nostru, înainte de a începe un lucru măreț, ceri binecuvântare de la Domnul, care a venit prin parohul Bisericii „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil" din satul de baștină al Surorilor Osoianu, s. Horești – preotul Mihail Nedelcu.

Și a început spectacolul de vis, mai bine de patru ore, cu participarea a nouă dinastii și ansambluri de familie: Brodesco - s. Țînțăreni, Telenești, Botneriuc - s. Cașunca, Florești, Harea - s. Suhuluceni, Telenești, Cornilov-Donică - s. Mateuți, Rezina, Doni – s. Brăviceni, Orhei, Tonu – s. Bardar, Ialoveni, Munteanu – s. Paicu, Cahul, Bolocan – s. Pleșeni, Cantemir, Țaranu – s. Albinețul Vechi, Fălești. Formații artistice care păstrează, valorifică și promovează tradițiile strămoșești din zona fol-

Dinastia Munteanu, s. Paicu, r. Cahul

clorică de la baștină, îmbogățindu-și repertoriul. Au participat dinastii – adulți și copii cu un număr de peste 150 de persoane, care au demonstrat frumusețea folclorului autentic – repertorii selecte și port popular specific vetrei folclorice.

Pentru spectatori au fost pregătite și surprize. Festivalul a avut invitați speciali – Artiști ai Poporului – interpreții Ioana Capraru și Iurie Sadovnic, care au creat bună dispoziție și au conferit valoare festivalului. Și, desigur, în recital – pierlele raionului, care alcătuiesc Tezaurul de Aur al Moldovei – Surorile Osoianu, reușind să ridice în picioare publicul spectator. O surpriză inedită pentru public a fost și evoluarea surorilor Osoianu împreună cu încă cinci vedete ale postului de televiziune Moldova 1 – Rusalina Rusu, Lucia Danu-Căldare, Violeta Rotaru, Viorica Burlacu și Maria Țurcanu. Astfel, zece artiste excelente au prezentat o piesă folclorică care va rămâne în memoria făleștenilor și oaspeților mult timp.

Cea de-a V-a ediție a Festivalului Național al Dinastiilor „La izvorul Osoiencelor" a oferit din partea Consiliului raional Fălești și a Secției Cultură și Turism diplome, trofeul evenimentului, broșura despre evoluția celor patru ediții ale festivalului și premii bănești tuturor dinastiilor. De asemenea, meșteșugarii s-au bucurat de diplome și premii bănești. Ansamblul de Familie – Surorile Osoianu – a fost decernat de către președintele raionului Fălești Iraida Bînzari cu diplomă de excelență și premiu bănesc. De asemenea, diplomă de excelență a urmat din partea Companiei Teleradio Moldova, iar președintele Asociației Obștești „Hărțenii" a venit cu un premiu bănesc pentru Surorile Osoianu.

Sfânta zi de duminică, din 17 iunie, ne-a oferit oportunitatea de a scoate din anonimat dinastiile și ansamblurile de familie, interpreți vocali și instrumentiști, susținerea libertății de creație a tinerelor talente în domeniul muzicii folclorice, cultivarea sentimentelor de respect și prețuire a tezaurului folcloric, perfecționarea măiestriei interpretative a dinastiilor și ansamblurilor de familie și promovarea meșteșugurilor artistice.

Mulțumim tuturor pentru participare și vă așteptăm la următoarea ediție!

MARIA ROMANCIUC, DCTST ȘTEFAN VODĂ.

Tradiția care unește

Când vorbim de un tezaur, la sigur majoritatea dintre noi ne ducem cu gândul la o cantitate mare de bani, aur, argint sau pietre prețioase, dar există și din cei care știu, că acest cuvânt cuprinde în sine în primul rând patrimoniul cultural material și spiritual al unei societăți sau epoci. S-au năruit civilizații, s-au șters de pe fața pământului imperii și regate dar urmele lor au rămas prin obiecte de artă și cultură, de port tradițional, datini și obiceiuri, folclor, etc. Civilizația și patrimoniul cultural este acea verigă importantă care ne leagă de trecut și ne aliniază la strămoși și nu ne permite rătăcirea sau abaterea de la tot ce e al nostru și ne identifică în acest univers. Un element de bază al identității noastre naționale desigur este Costumul Popular, cinstit în ultimii trei ani prin Ziua Națională a Portului Popular și de fiecare dată, în ultima duminică de iunie, ne transmite mesaje de iubire, înțelepciune, cumințenie și credința în bine de la strămoși. Rod al imaginației și îndemânării meșterilor costumul devine o scrisoare sau, mai mult o carte a vieții lor și a destinului nostru comun. Fără îndoială soarta poporului nostru s-a compus precum se compune un costum popular – „fir cu fir, motiv cu motiv, de la lână până la țesătură” .(Monica Babuc, ministrul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova)

Deja al treilea an și în raionul Ștefan Vodă Portul Popular a fost pus la loc de cinste, printr-o fascinantă expoziție de costume tradiționale cu genericul „Tradiția care unește”. Duminică, în prima zi de iulie imaginația și creativitatea artistică a specialiștilor din cultură de la noi a încântat și a atras privirile vizitatorilor, dornici de a face sute de poze alături de peisajele rustice, cu miros îmbătător de iarbă cosită, flori de câmp, care au umplut holul și fațada Casei de cultură din oraș.

Anul acesta a fost scos în evidență costumul tradițional de zi cu zi sau de muncă, cât și cel de sărbătoare printr-un spectacol stop-cadru, unde participanții au demonstrat pe viu viața și îndeletnicirile oamenilor de la sate cu toate obiectele și uneltele de lucru folosite pe vremuri.

Evenimentul a început cu depunere de flori la monumentul lui Ștefan cel Mare în ajunul zilei de comemorare cât și în contextul că anul acesta este declarat Anul Ștefan cel Mare și Sfânt, cât și Anul European al Patrimoniu-

lui Cultural. O frumusețe de oameni, îmbrăcați în straie populare, majoritatea foarte vechi, cu flori în mâini și în suflet mândrie de Marele Domnitor au dat pieții din centrul orașului un aspect deosebit de oficial și conotație patriotică. Așadar, vizitatorii expoziției au asistat la o extraordinară „tradiție care ne unește" cu circa 60 de costume autentice de o vechime cuprinsă între 70 – 140 ani, prin diverse momente din viața omului de la noi din 18 localități ale raionului, „clacă de chirpici din lut" ca la Fețelița – de la călcatul lutului cu paie, până la produsul final acel „chirpic" sau, pături" din care se ridicau case „adunatul fânului" în stoguri ca la Ștefănești cu copii mici, înfășați sau desculți, îmbrăcați ca pe timpuri, cu mâncare în câmp și toată recuzita necesară „treieratul grâului" ca la Copceac, cu secera și snopi legați și aranjați în clăi, „pâinea noastră cea spre Ființă" de la Palanca cu țărăncuțe frumoase și îmbrăcate în cămăși țesute, copii mici în cămăși lungi la „strâns pâinea pe deal", la fel de grijile pământului au fost preocupați și cei de la Tudora prin expoziția vie cu genericul „Cununa grâului", unde se arată acea nemuritoare „seară pe deal", când țăranii coboară spre sat cu greble și țăpoaie în spate. Satul Antonești a venit cu cosași „Zboară coasa prin trifoi" și desigur gospodina alături cu mămăliguța tradițională „Gospodarii de la Crocmaz" trebăluiau prin curte căci grâul nou măcinat trebuie copt în colaci și hulubași pentru

a-i duce la biserică și cinsti pe cei răposați și tot din vatra Crocmazului veni și nevestele ce poartă pestelcă și basma, iar pe umeri coromâsle aducând apă de la Nistru pentru gospodărie. Cei de la Căplani au prezentat „ghilitul, albitul pânzelor și prosoapelor", șervete scoase din stative în val, cu ciubărul și cenușa necesară la ghilit, iar satul Cioburciu și-a adus „fierarii" că e tocmai vremea de meșteșugit seceri și coase, iar pe timpuri se potcoveau și caii și roțile de la care. Vatra vinului ales Purcari mai are un pic până la strâns via și e ocupat de adunatul usturoiului și împletitul acestuia pentru piață, așa că au venit cu „vânzători de usturoi", spectaculoase au fost și „cumătrițele" de la Răscăieți, in cămașă și catrință, dar și „nevestele" din Răscăieții Noi nu-s de întrecut la suveică și țesut. Și, dacă e vară sigur că mai avem o frumoasă tradiție – „curățitul fântânii" ca la Talmaza, Înarmați cu funii, căldări, rangă și var, tălmăzănii s-au dat în spectacol foarte minuțios, ca mai apoi să dea și de pomană de sufletul morților cum e tradiția în sat. După ce am tot urmărit muncile câmpului și cele casnice vine și „Noaptea Nașterii Sfântului Prooroc Ioan Botezătorul" în care conform tradiției, am asistat la un minunat spectacol de costum de ritual cu împletirea coroniței și aruncatul acestora pe apă, printre stufărișul râului (satul Brezoaia), „săritul peste foc/rug", care purifică și tămăduie (satul Semionovca). Iar după toate astea sigur îți vine și un dor nebun de omul drag alături de care ești gata să mergi la „Iertăciune" (or. Ștefan Vodă) în fața părinților, ca pe vremuri ă cazi în genunchi, smerit, sărutându-le mâna trudită și blândă. În orice ipostază pe primul loc a fost pus costumul popular în toată splendoarea sa autentică. „Moldovenii când se strâng...", așa cum glăsuiește cântecul nu se lasă fără lăutari, de aceea au venit fluierarii de la Marianca de Jos și au cântat, și ne-au distrat și din bucate tradiționale toți s-au înfruptat.

Iar din lada cea veche a bunicii, gătită și ea de sărbătoare au tot curs cadouri și diplome din partea Consiliului Raional.

„Vă mulțumim că mi-ați amintit de copilărie, demult n-am mai văzut obiectele atât de dragi sufletului dispărute cu bunicii și strămoșii noștri" a exclamat emoționat președintele raionului dl Nicolae Molozea.

Costumul popular plin de culori și semne magice a fost prezent și prin lucrările unor tineri, elevi la Secția Arte plastice, Școala de arte „Maria Bieșu", Purcari.

Sărbătoarea a continuat în scena Casei de cultură unde Formația folclorică „Vatra Nistreană" a susținut un recital dedicat Marelui Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt. În anul respectiv, acest faimos Colectiv folcloric „model" a rotunjit 15 ani de activitate artistică. Debutul lor a fost la comemorarea Domnitorului din 2 iulie 2003 și de atunci acești oameni sunt împreună, la început mai puțini, cu timpul tot mai mulți. Prin acest colectiv au trecut și mulți tineri, elevi, copii. De 15 ani ei promovează tradițiile și obiceiurile locale, prezintă spectacole artistice, merg în festivaluri, turnee, sunt antrenați în diverse evenimente, atingând cote înalte în măiestria artistică scenică, port popular, iar dragostea de valorile naționale este mai presus de toate. Fiecare membru al formației este un artist individual format. Diverse caractere, diferite profesii, distincte familii se adună la Casa de cultură și promovează frumosul alături de dna Emilia Tincu și Sergiu Brăguță.

Felicitări la ceas aniversar!

Înălțați-vă, depășiți-vă, iubiți-vă!.

SERGHEI CIUHRII

Veta Ghimpu Munteanu (V.Gh.M): E Omul lumină, cel care aduce mereu buna dispoziție prin glumele lui, prin bancurile ce le poartă întotdeauna cu el, care dă culoare vieții prin harul și numele de muzician. Este El – Serghei Ciuhrii ajuns la vârsta de 80 de ani.

Domnule Ciuhrii, cum e să ajungi la această vârstă?

Serghei Ciuhrii (S.C.): Știi, Veta, gândindu-mă la anii care au trecut simt o dulce nostalgie. Eu trebuie să-i mulțumesc Domnului că mă ține sănătos și apt de munca. Sunt încă în stare să mai lucrez, să mă ocup de ceea ce îmi place, să mai fac aranjamente și zic că îmi reușește. Sunt mândru că anii ce au trecut au lăsat amprenta educațională de acasă, din satul meu, de la școală. Eu sunt de baștină din Moara de Piatră, Drochia – un sat cu oameni harnici, gospodari, cu un deosebit simț al umorului, știu să se veselească, să cânte și să danseze foarte frumos, să petreacă sărbătorile tradiționale. Dar ce minunat colindau de Crăciun: erau spectacole, un adevărat teatru țărănesc care nu se uită niciodată. Am mai avut noroc și de niște profesori deosebiți de la Școala din Cubolta unde am mers după 7 clase, care, pe lângă cunoștințe, implantau în noi dragostea de ce e al nostru, de plai. Sunt mândru că la „Ștefan Neaga" am avut profesori deosebiți, cunoscători, de lecții teoretice, dar și de cele practice. Ei erau absolvenți ai conservatoarelor din Kiev, Moscova, Sankt Petersburg, Chișinău. Dumnealor mi-au pus o bună temelie în profesie și bineînțeles că mai târziu și la „Institutul de Arte", actuala „Academie de muzică, teatru și arte plastice" am avut noroc de niște profesori extraordinari. Toate câte le-am obținut pe plan profesional le datorez lor. Apoi am avut norocul să lucrez la Filarmonica din Sahalin ca chitarist. Imediat la întoarcerea acasă, la Chișinău, am fost angajat la Casa republicană de creație populară

ca specialist în Cabinetul folcloric. Șeful Cabinetului folcloric era pe atunci Petre Stoianov, doctor în științe, folclorist. Am lucrat în acest domeniu timp de 24 de ani, începând ca metodist de rând și ajungând șef al Secției muzicale. Cea mai mare împlinire și realizare pentru mine a fost atunci când paralel cu munca la Casa republicană de creație populară Ministerul Culturii mi-a încredințat conducerea Orchestrei de muzică populară „Mărțișor".

V.Gh.M.: Să revenim la satul Dvs. de baștină. Locuitorii din nordul țării pun mare preț pe gospodărie, case frumoase, bani, pe când muzicanții erau priviți altfel. Cum de au fost de acord părinții Dvs. ca să îmbrățișați această profesie?

S.C.: Sigur că nu erau de acord cu alegerea mea. Mai ales tata. Cu toate acestea, bunelul de pe mamă era trombonist și avea formație de nunți și petreceri. În curte pe lângă casă mai avea un sarai mare unde se adunau muzicanții și făceau repetiții înainte de a pleca la un joc sau la o nuntă. Iar eu, copil curios din fire, asistam neapărat la aceste repetiții. Și la un moment dat bunelul mi-a pus în mâini o bărăbănică mica. Acesta a

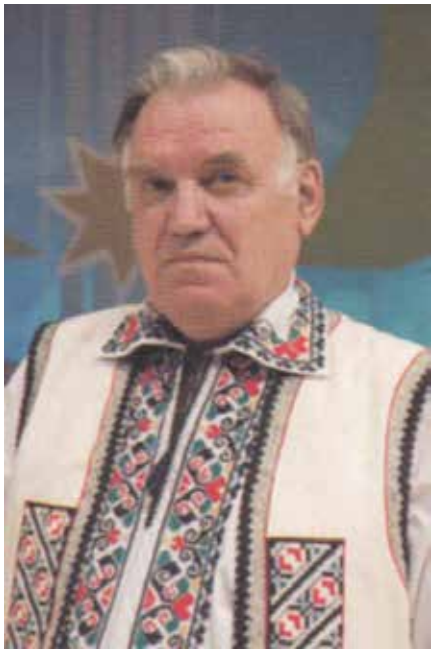

fost un moment determinativ pentru mine. Și când la clubul satului au fost aduse primele instrumente muzicale, pe atunci de bază erau cele pentru orchestrele rusești – balalaică, domră, garmoșcă, baian, am început să cant la auz la ele. În sat nu era nimeni care să cânte la astfel de instrumente. Bineînțeles, cântam melodii populare moldovenești. Când am adus acasă o garmoșcă, tata mi-a spus să nu mă mai vadă cu ea. Deaceea cântam pe ascuns sau mă duceam la club. Atunci când am mers la Chișinău la examenele de admitere i-am spus tatei că depun actele la Tehnicumul de educație fizică și când mi-a venit înștiințarea că sunt admis, am ascuns scrisoarea. Peste un an de zile, însă, fără să știu eu, tata a fost invitat la adunare de părinți. Când a intrat în incinta școlii unde pe coridoare se exersa la diferite instrumente, iar eu cu Dolgan într-un colț cântam – eu la baian, iar el la contrabas, tata m-a întrebat: – „Măi, dar ce fel de sportivi sunt ăștia de cântă la diferite instrumente?". După adunare însă, tata și-a schimbat atitudinea, fiindcă diriginta mea i-a vorbit atât de frumos despre succesele mele la învățătură. Un băiat de 19 ani, venit la studii fără pregătire muzicală și atât de bine reușeam…

V.Gh.M.: Deci tatei i s-a înmuiat inima și a început să se mândrească cu succesele fiului?

S.C.: Da, bineînțeles. Și el de bucurie m-a întrebat dacă nu vreau să-mi cumpere ceva, iar eu, nici azi nu pot să-mi iert, l-am întrebat dacă are bani să-și ia bilet și să se întoarcă acasă. Știam că situația materială a familiei era grea, dar oricum, altfel trebuia să-i răspund la gest.

După un an de studii pe noi neau trimis cu așa zisul tren de agitație, începând de la Otaci până la Ismail. Mihai Dolgan la acordeon, eu la chitară și Gicu Scripcaru la contrabas. Acompaniam toate genurile de muzică – dansurile, soliștii vocali, chiar și soliștii Teatrului de Operă și Balet care interpretau cântece patriotice. Aceste momente sunt foarte bine descrise în cartea „Mihai Dolgan. De ce-au plâns chitarele" semnată de Mihai Poiată.

V.Gh.M.: Din această carte am și aflat că aveați un band cu care concertați peste tot, dar cum ați ajuns la Sahalin?

S.C.: Cu această brigadă de agitație aveam concerte la Ismail si acolo venise niște muzicanți de la Filarmonica din Sahalin și ne-au văzut. Bandul nostru o acompania pe Olga Zolotuhina, viitoarea mea soție. Ea era studentă la Facultatea Dirijat coral la Școala de muzică „Ștefan Neaga". După concert conducătorul orchestrei de estradă de la Filarmonica din Sahalin s-a apropiat de Olga, care cânta extraordinar și i-a propus să meargă la ei în ansamblul. Și atunci ea a spus că ar fi de dorit să merg și eu ca viitorul ei soț. Au fost de acord, mai ales că ei aveau nevoie de chitarist.

V.Gh.M.: Cum a fost la Sahalin?

S.C.: Acolo, la Filarmonică erau muzicanți foarte buni. Împreună am organizat un ansamblul de estradă. Cu noi doi s-a încheiat un contract de muncă pe perioada de 5 ani. Au mai venit din Moldova încă 2 dansatori, un violoncelist și un contrabasist. Conducerea Filarmonicii ne-a dat doar nouă apartament, lor nu. După vreo doi ani de zile, aceștea veniți cu noi odată au făcut un fel de grevă și au scris și cerere de concediere, iar noi din solidaritate neam alăturat lor. Vreo jumătate de an după ce ne-am eliberat, eu cu Olea, am cântat în restaurantul „Iujnosahalinsc", apoi ne-am întors acasă.

V.Gh.M.: Ați avut o intensă activitate la Centrul Național de Creație Populară, dar ceea ce v-a făcut remarcat a fost Orchestra de muzică populară „Mărțișor", care a făcut istorie. Majoritatea muzicanților cunoscuți de astăzi au trecut școala „Mărțișorului", școala lui Serghei Ciuhrii și toți recunosc, că anume Dvs. i-ați inițiat în ale aranjamentelor muzicale.

S.C.: Pe vremea ceea în Chișinău erau foarte multe colective de amatori. Erau orchestre care acompaniau dansatorii din ansamblurile de dans popular „Veselia", „Hora", „Moldovenească", „Leana". Ca atare orchestre aparte nu erau. Si atunci când mi-au propus să conduc „Mărțișorul" care acompania un foarte bun colectiv de dansuri am pus condiția să fac un program aparte pentru orchestră. Vera Iațcovschi care era conducătorul artistic al colectivului a spus că e posibil și am început a aduna muzicanți. Primii care au pus bazele Orchestrei „Mărțișor" au fost: Iașa Voldman, Fima Pastuh (violoniști), studenți pe atunci la Conservator, care astăzi cântă în orchestrele simfonice din America. Sergiu Pavlov și Ion Dascăl la acordeoane. Printre altele, Ion Dascăl, fiind student la „Ștefan Neaga", a fost vreo câteva luni conducător la „Mărțișor". Mai târziu, prin 1971 – 1972 au început să vină viitoarele talente ale republicii care au trecut prin bucătăria „Mărțișorului". Deși îmi place să aud când se zice – Școala lui Serghei Ciuhrii, dar trebuie să recunosc că nu a fost doar școala mea. Noi am învățat împreună. Eu aveam, poate, o școală mai bună fiindcă am făcut armonie la Zlata Tcaci și Leonid Țurcanu. Domnul Țurcanu mi-a citit lecții aparte despre semnificația contrapunctului în orchestră, care m-a ajutat foarte mult la scrierea aranjamentelor. Tinerii muzicanți care venise în orchestră nu cunoșteau aceste secrete. Timp de vreo 5 ani de zile toate cântecele pentru orchestră, pentru soliști, solourile pentru instrumente și melodiile pentru dansuri erau făcute și prelucrate de mine. Dar apoi am zis: „Măi, băieți, voi toți sunteți studenți la Conservator, la Institutul de Arte, ia încercați să faceți și voi aranjamente". Și așa a pornit Emil Croitoru, Valeriu Hâncu, un extraordinar violonist, Valentin Doni, azi dirijor al Orchestrei simfonice din Cluj, un muzician deosebit care stăpânește diverse instrumente la cel mai înalt nivel, Sergiu Pavlov, Victor Butucel, Gheorghe Banariuc, frații Anatol și Valentin Golomoz, Constantin Rotaru. Unul mai talentat decât celălalt, setoși de muzică. Aduceau aranjamentele, le puneam pe pupitru și începeam să cântăm. Ne mai amuzam de unele stângăcii, pe unde ne mai ajutam. Eram profesori unul pentru altul. Dacă acum toți artiștii își doresc să cânte cu Orchestra Națională de muzică populară „Lăutarii", pe atunci vroiau să cânte cu Orchestra „Mărțișor", sau piesele să le fie interpretate de această orchestră. Mai ales în cadrul Concursului de prelucrări muzicale care s-a petrecut timp de 10 ani sub egida Ministerului Culturii.

Mie îmi pare bine, că piesele ce se interpretau cândva la „Mărțișor" se bucură și astăzi de succes.

V.Gh.M.: De ce s-a încheiat activitatea acestei orchestre care era una cu faimă?

S.C.: Era perioada anilor 1985

– 1986 când în republică se învălmășise toate și din punct de vedere politic dar și cultural. Soarta „Mărțișorului” era indecisă. Deși primarul de pe atunci, Serafim Urechean, era de acord să ia colectivul la finanțarea Primăriei, Direcția de cultură unde era șef Iulian Filip nu s-a prea grăbit să-și îndeplinească funcțiile, să fie mai insistent ca să fie păstrată această orchestră. Am umblat noi cât am umblat pe la ușile demnitarilor împreună cu domnul Anatol Magdâl, maestru de balet, dar așa și nu am mai reușit. Se începuse haosul în țară, muzicanții plecau în alte orchestre și iată așa s-a sfârșit povestea „Mărțișorului”.

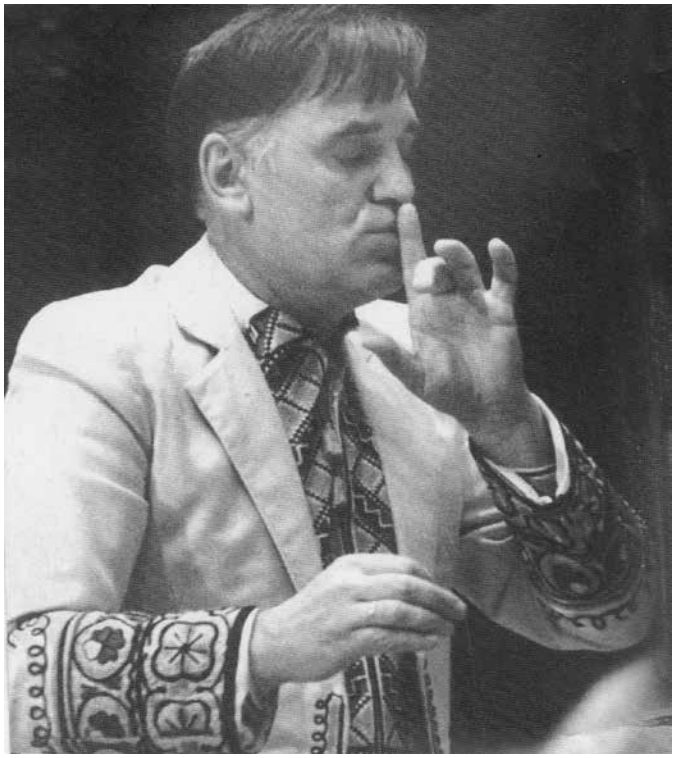

V.Gh.M.: Să revenim la activitatea lui Serghei Ciuhrii. Ați cântat în brigada de agitație la chitară, apoi la Filarmonica din Sahalin, la fel la chitară. Atunci când ați revenit la Chișinău și ați fost angajat la Casa republicană de creație populară, responsabil de sectorul folclor, apoi ați devenit dirijorul Orchestrei „Mărțișor”, cât de firească a fost trecerea de la muzica ușoară la cea populară?

S.C.: Eu la Sahalin am cântat muzică de estradă doar 2 ani. Pe plan de acompaniator atât în muzica ușoară cât și cea populară e cam aceeași armonie cu excepția unor mici deosebiri. Când învățam la „Ștefan Neaga”, mi s-a spus că în afară de pian, obligatoriu e să mai fac și baianul. Și când profesorul mi-a pus baianul în brațe și am cântat vreo 3 – 4 sârbe de la noi din sat, mi-a spus: „Mai mult nu mai veni la lecțiile mele, până la sfârșitul studiilor tu vei avea nota 5”. Când venisem la studii eu nu cunoșteam notele, tot cântam la auz.

V.Gh.M.: Un moment de cotitură și importanță în viața Dvs. a fost când vi s-a propus să preluați orchestra Ansamblului de cântece și dansuri populare „Fluieraș”. Artiștii din domeniu cunosc ca Serghei Lunchevici aborda un stil aparte, mai academic și iată că orchestra vi se încredințează Dvs., cel care musteați de folclor. Cum a fost venirea Dvs. la „Fluieraș”?

S.C.: Cu mare frică. Nu știu cine ar fi avut îndrăzneala să se vrea în această orchestră după ce Serghei Lunchevici a stat în fruntea ei 32 – 34 de ani, care după cum ai menționat și tu, avea un stil aparte. Grupul de viori și câțiva dintre suflători erau cei care au absolvit Facultatea de Interpreți, deci fiecare individ în parte era foarte bun interpret. Ceea ce un pic era și în detrimentul cântării în ansamblu. În scenă se simțea acest lucru. Deaceea „Fluierașul” pe vremea lui Serghei Lunchevici a avut foarte puține înregistrări. Era bine că Lunchevici nu s-a limitat la muzica populară lăutărească, el avea viziunea sa referitor la piesele incluse în programul orchestrei. Începând de la muzica clasică – „Balada pentru vioară și orchestra” de Ciprian Porumbescu interpretată chiar de Luncevici, „Cântecul de leagăn” și „Capriciu” scrise de Isidor Burdin în stil academic și Eugen Doga propusese piese pentru vioară. Programele de concert ale „Fluierașului” erau scrise cap coadă în stil academic.

V.Gh.M.: Ba, chiar și soliștii erau aleși cu voci spre stilul academic.

S.C.: Da, Tamara Ciobanu, Gheorghe Eșanu, Ion Bas, care a cântat muzică de estradă în Ansamblul „Bucuria” și apoi a fost invitat la „Fluieraș”. Mai târziu au venit Anastasia Istrati, Vasile Marin…

V.Gh.M.: Ăștia au venit de la „Mugurelul” care se desființase. Dar dacă e să vorbim despre soliștii pe care îi selecta Serghei Lunchevici, avea alte predilecții – Dumitru Gheorghiu, Anatol Latâșev…

S.C.: Așa este. Când m-au chemat la ministrul culturii – Mihail Ciubotaru și viceministrul Mihail Murzac și mi-au propus să preiau orchestra eu am luat-o ca pe o glumă. Tratativele au durat vreo trei luni de zile, fiindcă eu mă împotriveam. Ei insistau însă, știindu-mă om responsabil, muncitor, fără aere de vedetă. Serghei Lunchevici, înainte de a deceda a lăsat o listă cu potențialii dirijori ai orchestrei, pe lângă numele lui Gheoghe Șevcișin, Vasile Goia era și numele meu.

V.Gh.M.: Până la urmă ați cedat. Cum v-ați încadrat în această orchestră, fiind din alt aluat?

S.C.: Eu aveam un clit de partituri rămase de la Orchestra „Mărțișor”. Dacă le aplicam în Orchestra „Fluieraș”, atunci acest colectiv devenea un al doilea „Mărțișor” ca muzică, ca program. Am renunțat la această ideee și la propunerea domnului Murzac de a organiza în cadrul colectivului un ansamblul vocal de fete, hotărând să păstrez orchestra așa cum a lăsat-o Serghei Lunchevici. Dar tot ce făceam în această orchestră era împotriva voinței mele. Încercam ca piese instrumentale interpretate de orchestră să corespundă stilului lui Serghei Lunchevici. Se prea poate că nu toate erau reușite,

dar eu urmăream după reacția muzicanților din orchestră și mi se părea că lor le convenea repertoriul propus de mine. Nopți întregi lucram asupra partiturilor, schimbând solourile instrumentale, alte piese orchestrale, care sunt și până astăzi în programul orchestrei.

V.Gh.M.: Câți ani ați fost dirijorul Orchestrei „Fluieraș"?

S.C.: 17 ani.

V.Gh.M.: Atât de mult? Eram sigură, că mai puțini. Oricum se simțea că vă străduiți din răsputeri să păstrați orchestra de altă dată, felul ei de a fi, stilul, dar bineînțeles că se mai strecura în programe și ceea ce emana din sufletul personalității Serghei Ciuhrii și era firesc. Până la urmă ați abandonat orchestra. De ce?

S.C.: Principalul motiv a fost că eu lucram concomitent la Palatul Național pe post de dirijor al „Fluierașului" și la Academia de muzică, teatru și arte plastic conducător al orchestrei la facultatea de muzică populară. Șef de catedră era Vasile Crăciun. Toate colectivele de grup de la Academie – corul, orchestra simfonică, de estradă și cea de muzică populară începeau lecțiile la ora 12:00. Iar eu începeam lecțiile la ora 14:00, fiindcă între 10:00 și 12:00 aveam repetiții cu „Fluierașul". După vreo 12 ani Vasile Crăciun mi-a dat de înțeles că ar trebui să aleg între orchestră și catedră. Crăciun era un om foarte sever și mi-am dat seama, că venind o asemenea propunere situația e serioasă. Între timp s-au început neînțelegerile între mine și Valentin Goga. Dumnezeu să-l ierte, că nu-i port nici o pică. Era un gospodar foarte bun și un om foarte talentat. El ca director al Palatului Național avea dreptul să-și înainteze pretențiile, iar eu ca angajat aveam dreptul să nu fiu de acord cu el. Trimisese colectivul la Moscova fără să-mi spună mie. Eram la spital și l-am anunțat că ies ca să rezolvăm problema. Iar el mi-a spus că nu e cazul, fiindcă colectivul va pleca fără mine. Cum am ieșit din spital am și scris cerere de demisie. Îmi părea rău să fac acest lucrul, dar aveam și eu mândria mea.

V.Gh.M.: Acum continuați să lucrați la Academia de mizică, teatru și arte plastice?

S.C.: În fiecare an închei contract cu instituția. Printre altele, la sfârșitul anului de studii am făcut un concert de dare de seamă, unde am lansat o piesă specială făcută de mine, un fel de rămas bun de la Academie după 30 ani de activitate. Șeful catedrei Petre Neamțu a luat-o drept glumă, dar mie cam în direcția asta îmi e gândul.

V.Gh.M.: Să plecați de la catedră?

S.C.: Da.

V.Gh.M.: Păi, până la 80 de ani atât ați muncit și v-ați zbuciumat, că vine un timp când e nevoie de odihnă, de pauze pentru a mai reflecta asupra celor făcute.

Aș dori o părere refiritor la importanța dirijorlui într-o orchestră. Din istoria muzicii noastre populare desprindem nume deosebite de dirijori – Isidor Burdin, Valeriu Negruzzi, Serghei Lunchevici, Dumitru Blajinu, Nicolae Botgros, Serghei Ciuhrii, Petre Neamțu, Ion Dascăl, frații Advahov etc.

S.C.: Datoria unui dirijor nu e numai de a face programe de concert și a diferenția orchestra sa de altele, dar din colectivul său cu oameni cu caractere diferite, cu talente deosebite, să formeze o familie. Pe mine m-a revoltat enorm atunci când artiștii din Orchestra „Folclor" au scris o plângere pe Dumitru Blajinu și au cerut să fie eliberat din post. Un muzician, dirijor și conducător, aranjor extrem de talentat ca Dumitru Blajinu noi nu o să mai avem, dar uite, caracteru-i foarte dificil i-a jucat festa.

V.Gh.M.: Dumitru Blajinu a fost poate unicul dirijor care-și trimitea artiștii pe teren să culeagă folclor.

S.C.: Da, așa este. Când Blajinu în 1968 a lansat Orchestra „Folclor" m-a invitat și pe mine și m-a rugat sa-l ajut la organizarea colectivului, fiindcă singur nu reușea. Am fost onorat când mi s-a făcut această propunere. Așadar, repet, dirijorul trebuie să fie tatăl colectivului. La „Mărțișor" noi mai întâi petreceam sărbătorile, fie Craciun, An Nou, Paște, sau cele sovietice în colectiv, apoi plecau fiecare la casele lor. Eu nu făceam deosebire între fiul meu și, să zicem, Valentin Golomoz sau oricare alt membru al orchestrei. Deaceea artiștii de atunci nu uită nici azi atmosfera aceea din colectiv. Când aud că dirijorii se dușmănesc între ei, mă doare. În loc să se bucure pentru succesele unei sau altei orchestre. Azi mulți îl bârfesc pe Vitalie Dorin și orchestra lui. După mine e un băiat foarte talentat, cu gusturi deosebite, foarte energic și bun organizator. Face niște lucruri frumoase. Nu, neapărat trebuie să-l ponegrească. Eu consider că-i bună orchestra lui Vitalie Dorin. Trebuie să ne mândrim, că Moldova mai are o orchestră.

V.Gh.M.: Poate e vorba de teama de concurență, domnule Ciuhrii?

S.C.: Unde este concurență este și calitate. Pe mine mă revoltă aceste lucruri, sunt niște băieți atât de talentați. Sau frații Advahov. Nu pot să înțeleg de ce se învrăjbesc, atât de frumos cântă și Orchestra „Lăutarii" și Orchestra fraților Advahov. E adevărat, „Lăutarii" și-au aprins déjà steaua lor. Ei sunt aidoma Luceafărului, lângă care orice stea pălește.

Odată, artistul rus Iurie Antonov a spus: „Transmiteți-i salutări celui mai bun melodist din Uniunea Sovietică – Mihai Dolgan. Cât de mult era apreciat atunci la Moscova Mihai

Dolgan. Și noi aici avem atâtea talente, atâta bogăție și ne dușmănim, ne murdărim, de ce?

V.Gh.M.: Domnule Ciuhrii cu Dvs. cred ca am putea vorbi la nesfârșit, despre muzică, artiști, orchestre. Acum, însă, aș dori să vă opriți și la viața Dvs. personală. Despre Serghei Ciuhrii se vorbește ca despre un bancagiu neîntrecut, bărbatul care și-a permis toată viața tot ce și-a dorit și totuși pentru Dvs. a contat foarte mult familia.

S.C.: Da, așa este. Am avut noroc să mă căsătoresc cu o doamnă deosebită. La primele noastre întâlniri nici nu bănuiam că e un om aparte, cu un character de aur. Trăind împreună, dar n-am dus-o prea ușor, înțelegeam că e omul care știe greutățile. Ea când tăia pâinea niciodată nu arunca fărămiturile, ci le mătura în palmă și le mânca. A venit cu familia ei în anii 1945 – 46 din Zabaicalia. Experiența ei ne-a făcut să prețuim orice copeică, orice haină purtată. Atunci când ne întorsesem de la Sahalin aveam bani pentru apartament, dar de la „Casa de creație" ni se promisese unul. Între timp am cheltuit banii, iar apartament așa și nu am mai primt și timp de 6 ani am stat cu chirie la o evreică de origine din București. Această doamnă era deosebită, cu un suflet cum mai rar întâlnești. În privința asta ne-a mers, dar când s-a născut primul nostru copil – Lucica, nu aveam unde să le aduc de la maternitate, cămeruța în care locuiam avea 6-7 metri pătrați. Și atunci a venit mama Olgăi de la Dubăsari și le-a luat la ea acasă.

Olga cânta în corul Radioteleviziunii. Între noi a fost mereu o înțelegere și o încredere reciprocă deosebită. Unii chiar ne invidiau pentru această relație frumoasă. În multe companii nu se începea petrecerea până nu veneam noi. Olea însă avea un neajuns, înainte de a merge undeva se pregătea foarte mult. Eu de firea mea fiind iute, bineînțeles că mă enervam foarte tare că ea era atât de înceată. Dar lucrul acesta nu influența negativ relația noastră.

V.Gh.M.: Știu că împreună faceați deliciul petrecerilor dansând. Probabil nimeni ca Olga nu vă simțea atât de bine în timpul dansului. De mirare, ea fiind rusoaică de naționalitate putea atât de bine să simtă ritmurile muzicii noastre populare.

S.C.: Am mers odată la noi în sat, la Moara de Piatră, la Hram și când am început să dansăm în doi, lumea care stătea acolo pe margine, a ieșit și ea la joc, fiindcă le-am reamintit mișcările dansurilor de altă dată de la noi.

V.Gh.M.: Câți ani ați trăit împreună?

S.C.: 52 de ani.

V.Gh.M.: Și apoi s-a întâmplat ce s-a întâmlpat, deși a fost atât de neașteptat. Olga era o fire plină de viață că nimeni nu s-ar fi gândit că i se poate întâmpla.

S.C.: A fost și neglijența ei. Medicii o diagnosticase corect, iar ea nu credea, era sigură că e sănătoasă. Nu a dus tratamentul până la capat și asta i-a fost fatal. Așa a fost să fie.

Am o fiică, după cum v-am mai spus, care locuiește în Houston, America și care are o casă mare și frumoasă la marginea orașului, cu piscină și livadă. Ea se ocupă de grădină, sădește pomi, cultivă roșii din semințele aduse din Moldova. În Antalia, Turcia, are altă casă cu 4 nivele. Are un soț foarte bun, el e cel care știe cum să facă banul. Fiică-mea a fost dansatoare, acum e casnică.

Fiul Andrei e contrabasist de mai mulți ani în Orchestra „Lăutarii". Am un nepot de la el, nu știu dacă va fi muzician, el mai mult e cu tehnologiile.

V.Gh.M.: Domnule, Ciuhrii, nu știu ce gânduri poate avea un Om când ajunge la vârsta de 80 de ani, dar știu că viața Dvs. a fost atât de frumoasă și tumultoasă, se pare că nu aveți ce regreta.

S.C.: Absolut. Eu am trăit o viață fericită alături de o soție extraordinară, am doi copii minunați cu care mă mândresc. Începând cu locurile copilăriei și terminând cu studiile, am fost înconjurat de oameni buni și înțelegători. În viața mea n-am făcut nimănui rău, am încercat să fac doar bine. Cât am lucrat la Casa republican de creație populară am reușit să-mi fac o mulțime de prieteni prin toată republica, care și astăzi nu mă uită și-mi transmit salutări.

V.Gh.M.: E foarte important cum trăiești în această viață, ce oferi tu oamenilor, pentru că apoi ți se întoarce totul. Eu cred că Serghei Ciuhrii pe parcursul întregei vieți a dăruit din sufletul lui și în orchestră, și fiecărui artist în parte vocalist sau instrumentist, și celor de pe teren unde se deplasa, și studenților. Iar acum culegeți roadele. Vă doresc la această vârstă semnificativă, să vă păzească bunul Dumnezeu de rele, să vă dea multă sănătate în continuare, pentru a vă bucura încă mulți ani pentru tot ceea ce ați făcut, pentru ceea ce înseamnă pentru cultura noastră numele Serghei Ciuhrii.

S.C.: Într-un Cd de al meu este un cântec intitulat „Lume, lume" – muzica și versurile îmi aparțin, înregistrat de mine și soția Olga, unde redau gândurile mele despre viața pe care am trait-o.

V.Gh.M.: Și pe care o mai aveți a trăi frumos și de acum înainte.

Vă mulțumec mult pentru acest interviu.

S.C.: Și eu îți multumesc, Veta.

Veta Ghimpu Munteanu,
Maestru în artă

DR. HAB. VICTOR GHILAȘ

ARTA INTERPRETATIVĂ ÎN ARMONIA SONORĂ A CORULUI DIN LOZOVA

O pondere substanțială în cultura artistică basarabeană a secolului al XX-lea a constituit-o muzica corală. Este ceva firesc, așa cum acest gen de creație a antrenat dintotdeauna comunitatea în procesul execuției vocale colective, în care se regăsește identitatea aspirațiilor artistice ale actanților, artă ce conduce la sudarea năzuințelor, la antrenarea emotivă întru fraternizarea spiritelor, la făurirea unui climat participativ, ce stimulează coeziunea socială. În această perioadă, practica de interpretare corală în Moldova din stânga Prutului este una din formele cele mai accesibile ale artei sonore vocale de grup, artă ce reprezenta nu doar o simplă intonare a muzicii pe versuri, ci una prin care se cultiva dragostea pentru limba maternă, se forma gustul estetic și artistic prin concerte, serbări și prin alte activități publice, care, în lipsa manifestărilor profesioniste, întreținеau viața muzicală în mediul rural.

O pagină remarcabilă în istoria cântatului vocal basarabean a înscris corul „Doina codrului" din satul Lozova, raionul Strășeni – una dintre cele mai longevive și apreciate formații de exprimare a artei vocale din republică, care strălucește de-a lungul timpului în aria culturii muzicale din Moldova transprutică. Înființat în anul 1908 de îndrumătorul P. Dobrobojnikov, membrii ansamblului erau selectați din rândul agricultorilor și intelectualilor din localitate. Chiar de la începuturi, cântatul coral în această comună, întruchipat de vocile umane, a constituit una din formele cele mai prospere ale artei sonore de atunci. În cei 110 ani de existență și activitate artistică continuă, corala a reprezentat și reprezintă o carte de vizită a localității de origine. Pe parcurs, la cârma formației s-au aflat Ecaterina Marian, Ion Lozovanu, Ion Popescu, Victor Nevoe. În prezent, destinele corului se leagă de dirijorul Grigore Pascaru, care-i coordonează cu talent și

abilitate profesională activitatea în decursul a peste trei decenii.

Prestația exemplară îndelungată în fața spectatorilor a atras aprecierea factorilor de decizie, care în anul 1958 i-au conferit titlul de „cor popular". Faptul că din componența formației fac parte doar lozoveni de vârste și profesii diferite a contribuit la dăinuirea ei timp de peste un secol. Anul 2018 se desfășoară în formația din Lozova sub semnul continuării tradiției artistice a coralei în aceeași atmosferă de entuziasm și de dăruire a interpreților, dornici de noi întâlniri cu publicul spectator.

Promovarea muzicii vocale de grup în spațiul rural de către corul din Lozova a urmărit mereu redarea frumuseții unei arte muzicale de tradiție cu rădăcini adânci în cultura națională, artă pe cât de complexă și de sublimă, pe atât de lipsită de efecte și teatralități excesive. Grație valorii lucrărilor interpretate, precum și a măiestriei artistice, corul și-a clădit o popularitate, demnă de toată admirația. Inițial, piesele incluse în repertoriu erau selectate din folclorul muzical. Titluri de largă audiență au reprezentat pivotul corului – *Mărița, Mărița*, *Foaie verde, foi de nuc*, *Steaua*, *Florile dalbe* ș.a., creații care se remarcau prin naturalețea liniei melodice, plasticitatea și limpezimea imaginii sonore cu mesaj construit, naturalmente, pe izvorul folclorului.

Un moment de splendoare artistică pentru corul din Lozova l-a constituit participarea la București în 1937, alături de o altă cunoscută formația corală basarabeană, cea din Cosăuți, la Congresul III al căminelor culturale din România, la care a participat regele Carol al II-lea. Lozovenii se mândresc cu faptul că atunci corul satului (după cum mărturisea Tudor Ursu, unul din veteranii corului, fotograf de meserie) a cântat pe Stadionul Oficiului Național de Educație Fizică din București și pe scena Ateneului Român. În urma unei prestații de excepție și în semn de prețuire a măiestriei interpretative, Majestatea Sa Regală i-a acordat colectivului o diplomă semnată olograf de suveran și un premiu bănesc în sumă de 5000 de lei, după care a strâns mâna fiecărui membru al corului.

Pe măsura acumulării experienței artistice, formația a trecut de la interpretarea monodică la cântatul armonic pe voci, parcurgând etapa marcată de transpunerea ethosului muzicii de tradiție orală la cea de expresie a plurivocalismului de tip occidental. Actualmente, ideile promovate în repertoriul coralei „Doina codrului" în numeroase partituri cuprind un spectru tematic destul de variat, abordând acordurile clasicismului, romantismului, folclorismului. Palmaresul bogat al colectivului include coruri din opere, lieduri, compoziții de inspirație folclorică, piese patriotice, cântece religioase. De remarcat, în acest context, piesele *Sărbătoarea corului* (*Füllt mit Schalle*) de Ch. W. Gluck, *Corul vânătorilor* (*Jägerchor*) de C. M. von Weber, *Dor, dorule* și *Stăncuța* de G. Musicescu, *Trandafir de pe răzoare* de S. Drăgoi, *Tatăl nostru* de D. Stoiceanu, *Bătușica* de E. Mamot, *Sârba în căruță* de S. Ciuhrii, *Eu mă duc, codrul rămâne* de V. Creangă ș.a. În cei o sută zece ani de activitate, diapazonul repertorial a însumat, după unele date, circa 300 de lucrări, iar 27 dintre ele au fost incluse în fondul de aur al IPNA Compania „Teleradio-Moldova".

Vocea muzicii corale la Lozova **încă** de la începutul secolului al XX-lea continuă să răsune în localitate, precum și prin satele din zona Codrilor Moldovei, făcându-i inconfundabilă personalitatea în peisajul artistic din republică, iar aceasta dă certitudine faptului că mișcarea muzicală corală din această comună, care servește secular cultura țării, are viitor și va continua să formeze noi generații de coriști.

EMILIA BOBEICO, OR. DROCHIA

„GURMANIA”,

Festivalul bucătăriei naționale, ed. a II-a la Țarigrad

Cu mult fast, voie bună, bucate tradiționale, culoare și surprize inedite pentru țarigrădeni, dar și pentru oaspeți, s-a desfășurat acest inedit eveniment organizat cu dăruire de sine de către Crstina Jitari, directorul Casei de cultură împreună cu activul acestei instituții, susținuți întru toate de Primăria satului Țarigrad și personal de dl primar Petru Bărbieru. Scuarul Casei de cultură, ca prin minune, s-a transformat într-un loc de poveste, amenajat cu gust și multă inspirație de către un grup de tineri energici ghidați de neobosita Cristina Jitaru. Această atmosferă multicoloră, plină de energie pozitivă a adunat multă lume frumoasă. Cele mai iscusite gospodine din sat au oferit cu dragoste pentru toți invitații bucate tradiționale, bărbații s-au întrecut la pregătirea ciorbei, a mămăliguței și desigur a celei mai delicioase fripturi , iar oaspeții din India au oferit masster-class la pregătirea renumitului pilaf (plov) indian, care a fost degustat cu mare drag de către doritori. Oaspeții Festivalului au vizionat cu interers expozițiile lucrărilor meșterilor populari Iurie Cucuetu și Eduard Schițco, Maria Cojocaru, Valentina Luchianciuc și Zinaida Catană, expoziția lucrărilor copiilor Casei de Creație din orașul Drochia. Atmosfera de sărbătoare a întregit-o invitatul special prezentatorul și interpretul EL Radu, dar și colectivele artistice: Fanfara „Trompetele Argintii”, care a dat start sărbătorii, oferind celor prezenți melodii de neuitat interpretate cu multă măiestrie pentru cei prezenți la sărbătoare, Formația „Țarigrădeanca”, care a prezentat un program inedit, cu surprize frumoase, Ansamblul folcloric „Busuiocul” de la Pelinia a încins atmosfera de sărbătoare cu melodii vesele, Colectivul folcloric „Vatra” din s. Șuri a prezentat un program bine structurat cu jocuri și cântece folclorice alese, binecunoscutul Ansamblul de dansuri populare „Izvoraș” din Drochia a oferit celor prezenți o adevărată feerie de dansuri populare, interpretate cu multă măiestrie de către acești talentați copii, Formația folclorică „Sofianca” din satul Sofia, a cântat cu mulă dragoste pentru țarigrădeni cântece folclorice de neuitat. A finisat acest frumos Festival binecunoscuta și îndrăgita Formație folclorică „Busuioc” din Drochia, prezentând un program deosebit inserat cu melodii îndrăgite de toată lumea. Doamna Galina Pavalencu, conducătorul artistic al acestui colectiv, care mulți ani la rând a activat la Școala auxiliară din Țarigrad, s-a adresat sătenilor cu un cuvânt de felicitare și de mulțumire pentru că sunt oameni generoși și gospodari neântrecuți, a invitat toată lumea la o horă a satului, la o horă a neamului, cântată de Formația folclorică „Bucuioc”. Sărbătoarea a continuat cu un buchet de melodii dansante oferite cu drag de către invitatul special, prezentatorul și interpretul EL Radu și desigur de către Orchestra de muzică populară „Vatra dorului” din Țarigrad, sub melodiile cărora țarigrădenii au dansat până seara târziu!

TEXT ȘI IMAGINI: ION DOMENCO

HRAMUL SATULUI, LA VIȘNIOVCA

Cu ocazia Hramului localității, Sfinții Apostoli Petru și Pavel, Primăria, Consiliul local Vișniovca, Cantemir au reușit să organizeze o sărbătoare de zile mari, care a adunat, la vatra strămoșească, vișnioschienii de pretutindeni, reprezentanți ai Consiliului raional, ai administrațiilor locale din alte localități din raion.

Evenimentul s-a desfășurat în parcul din centrul satului. Sărbătoarea a demarat cu un cuvând de felicitare al dnei primar, Olga Pac, care a mulțumit tuturor celor care au pus umărul la buna organizare și desfășurare a activităților ce au continuat până seara târziu, bucurându-i atât pe cei maturi, tineri, care au avut posibilitate să viziteze expozițiile cu produse alimentare, înghețată, băuturi răcoritoare, produse de patiserie, meșteșuguri, lucrări plastice etc.,și-au încercat puterile la diverse probe sportive, cât și pe micuți, cărora le-au fost puse la dispoziție diverse activități spectaculoase în acest frumos loc de agrement. Locuitorii satului și oaspeții lor au fost salutați călduros de către vicepreședinții raionului, Ion Dimcea și Sergiu Butuc, primarul de Cantemir, Roman Ciubaciuc, primarul satului Tartaul, Vasile Lupașco, consilierul consiliului local, Ion Stratiev ș.a. A urmat un spectacol cultural-artistic, susținut de formația „Busuioc" de la Casa raională de cultură (conducător - L. Voina), de colectivele folclorice „Melancolie" (M. Sârbu) și „Milenium" (T. Pașnic) din Vișniovca, „Strămoșeasca" din Tartaul, în frunte cu dinastia lăutărească Popescu, Ansamblul de dans popular „Mocăncuța" din Cociulia (F. Dimcea), ce au întregit de minune buna dispoziție a participanților, care au avut posibilitate să danseze, să se veselească cu plăcere. Fiecărui colectiv-participant i-au fost înmânate semne de gratitudine și premii, la fel ca și învingătorilor concursurilor pentru cea mai bună amenajare a Casei Mari, cel mai bun vin de casă, cel mai iscusit meșter popular etc.

Vișniovca este un sat și comună din raionul Cantemir. Satul are o suprafață de cca 2.27 km pătrați, cu un perimetru de 10.55 km. Localitatea se află la distanța de 28 km de orașul Cantemir și la 113 km de Chișinău. Localitatea, care inițial purta denumirea de Capaclia-Nouă, a fost menționată documentar în anul 1876.

ALLA GRĂJDIANU, ȘEFA BIBLIOTECII PUBLICE OBREJA VECHE

Noi încercări încununate de succese

Trăim în era când putem urmări o evoluție foarte rapidă a tehnologiilor informaționale, iar oamenii din întreaga lume au recunoscut necesitatea cunoștințelor avansate în acest domeniu. Tot mai mulți copii utilizează de la vârste din ce în ce mai fragede computerul, în special pentru jocuri, comunicare pe rețele de socializare. De aceea tot mai mulți părinți, cadre didactice sunt îngrijorați de folosirea în exces a Tehnologiilor Informaționale de către copii. Rezolvarea acestei probleme nu este de a interzice, ci a-i ghida, ai ajuta pe copii să utilizeze Tehnologiile Informaționale pentru învățarea unor lucruri care le pot fi utile. Printre cei ispitiți de TI, se numără și 32 utilizatori ai Bibliotecii Publice Obreja Veche, de 9 ani, care au beneficiat de SMB „CodeLab-învață coding la bibliotecă" fiind instruiți de către Alla Grăjdianu, șefa Bibliotecii Publice. Copiii au învățat într-un mod atractiv conceptele de bază ale programării, creând propriile aplicații sau jocuri și-au dezvoltat abilități necesare precum gândirea analitică, creativitatea, logica, lucru în echipă etc. Prin comunicare și-au mărit numărul de prieteni, și-au îmbunătățit performanțele școlare. Părinții au conștientizat importanța dezvoltării cunoștințelor și abilităților de programare și au încurajat participarea copiilor la atelierele de coding organizate la bibliotecă. Dna Maria – mama unui copil a menționat: „Sunt foarte bucuroasă că copilul meu a avut posibilitatea de a frecventa acest serviciu pentru a-și dezvolta competențele programării și tot odată și-a mărit numărul de prieteni devenind mai comunicabil". Activitățile din cadrul serviciului se desfășoară într-o ambianță plăcută iar_biblioteca a devenit mai vizibilă, mai atractivă creând o dispoziție bună tuturor beneficiarilor indiferent de vârstă și ocupație.

BIBLIOTECA PUBLICĂ, S. VĂSIENI, IALOVENI

„Un vis de ieri, devenit azi realitate”

„A construi o bibliotecă modernă, înseamnă a crea o viaţă!”

Trăim într-un secol modern, într-o lume în care, odată cu primenirile din societate s-a schimbat și misiunea bibliotecilor. În prezent, instituțiile respective s-au transformat în Centre eficiente de comunicare culturală și socială. Este locul unde copiii se simt foarte bine, învaţă lucruri noi, se informează, lecturează, visează, se distrează, cântă, dansează, pictează, ș.a.

Datorită programului Naţional Novateca, în Biblioteca Publică Văsieni, r. Ialoveni, în scopul dezvoltării comunităţii activează Serviciul modern de bibliotecă „Clubul femeilor moderne”.

Înfiinţarea acestui club s-a născut din pasiunea pentru lectură, din dorinţa de a cunoaște noi femei și necesitatea de a comunica. În cadrul clubului se desfășoară diverse activităţi, discuţii/dezbateri cu genericul: „Împreună pentru comunitate!”

Lipsa unui spaţiu de odihnă special amenajat, unde tinerele mămici cu pici, ar putea petrece timpul liber frumos și concomitent să savureze din plin o lectură preferată este o problemă majoră identificată de către „Clubul femeilor moderne ”. De aceea, ne-am propus să realizăm un spaţiu de agrement – un „ungheraș de poveste pentru fiecare copil.”

La început a fost un vis care a luat naștere din suflet și l-am trăit cu o dorinţă mare, am depus toate eforturile care ne-au stat în putinţă pentru a fi realizat în viaţă. Pentru aceasta, cel mai mult a fost nevoie de timp, de răbdare, de soluţii. Dar până la urmă am înțeles că valoarea unui vis împlinit este curajul pe care îl avem noi, dar și oamenii din jurul nostru. Iar acest curaj va contribui nespus de mult la satisfacerea necesităţilor comunităţii noastre. Datorită acestui fapt consătenii noștri vor avea marea posibilitate de a evada din cotidianul de zi cu zi – „La film cu prietenii”, „Ora poveștilor” și alte activităţi organizate de bibliotecă.

Proiectul a fost realizat cu suportul Programului de granturi mici pentru tineri (Ialoveni), Administraţia Publică Locală, Clubul femeilor moderne și oameni deosebit de frumoși la suflet din localitatea noastră.

Vă mulţumim pentru colaborare și aportul deosebit adus în bibliotecă.

PAVEL POPA, INSTITUTUL DE FILOLOGIE

BRADUL DE NUNTĂ – SIMBOLUL MIRELUI

(Continuare din nr. precedent)

Oraţia bradului era tradiţional utilizată şi la nunţile din satul Cotiujenii Mici, Lazo (azi Sângerei). Ca şi majoritatea oraţiilor respective şi aceasta se începe cu fraza ce semnifică *căderea bradului din cer* – simbolul unirii vieţii de pe pământ cu cea din ceruri exprimată prin rugăciuni şi cântări frumoase. Erau invitate persoanele vrednice şi înzestrate cu puteri miraculoase pentru a ridica bradul de pe masă şi a invita nuntaşii să guste din bucate. Această menire aparţine cuconului mire şi cucoanei mireasă: „Numai cuconu mire/Şi cucoana mireasă, /A cântat cântări frumoasă/Ş-a ridicat bradul de pe masă. /Poftim meseni şi luaţi din masă" [16].

Cea de-a doua parte a oraţiei reprezintă o caracterizare satirică a bucatelor, că poate mâncarea nu este fiartă, sărată sau gustoasă: „Şi dacă ne-a fi bucatele crude, /Să ne credeţi, /Că ne-o fost lemnele ude. /Şi dacă ne-a fi bucatele nesărate/Să ne credeţi, /Că ne-o fost ocna departe. /Şi dacă credeţi, /Că ni-s bucatele otrăvite, /Poftim, că oi gusta eu înainte/- Poftim, meseni şi luaţi" [16]. Glumele făcute aveau scopul creării unei dispoziţii de nuntă, de odihnă, veselie, de a dansa, a glumi, de petrecere.

Potrivit tradiţiei, la nunţile din Şoropcani – Făleşti, nuntaşii invitaţi la masă nu-şi permiteau să servească până nu era spusă oraţia respectivă: „Brad rămurat/Din cer lăsat/Pe masa lui conu mire/Şi a cucoanei mirese lăsat/Când s-a lăsat/Masa s-o întunecat/Cine va fi vrednic/Cine va fi puternic/Să plătească slujbe grele/Să cânte cântări frumoase/Să ridice bradul de pe masă/Poftim meseni/Şi luaţi de pe masă/Însă nimeni să nu îndrăznească/Să mănânce din acea farfurie/Poftim meseni şi luaţi/Şi ne credeţi/Poate vor fi bucatele crude/Să ne credeţi, că ai fost lemnele ude/De vor fi bucatele afumate, /Să ne credeţi, /Că au fost bucătăresele bate/Muzicanţii cântau/Şi ele jucau/Şi de bucate uitau/Dacă vă temeţi, că sânt otrăvite/Se poate să încep eu înainte/Dar dacă vă ruşinaţi, /Atunci aici să le lăsaţi/Poftim de şedeţi la mesişoară/C-am tăiat o deată mioară/De mă friji la inimioară/N-am să uit un an şi-o vară/Poftim de îndrăzniţi/Nu fiţi obraznici/De aici să rămâe/Ei bine, aţi venit/Iubiţi meseni!" [17].

De exemplu, la nunţile din satul Condrăteşti, raionul Ungheni oraţia respectivă era spusă de către vornicelul cel mare, înainte de a se începe masa cea mare, la casa mirelui: „Ist (acest) brad o chicat/Masa s-o întunecat/Când bradul s-a ridica/Şi mâncare sa mânca/Şî toţ mesenii s-or bucura. /Amin! /Şi cu adevăr că aşa este/Poftim, cucoane mire de-o blagosloveşte. /Mirele e şi se sărută cu mireasa" [18].

Tradiţia nupţială a satul Năvârneţ – Făleşti spune că *băţul cu basma* (bradul) era ridicat de pe masă numai atunci când se scotea mireasa din casă. Vornicelul de onoare „chiuie, şî apuca pi nun di mânî şi-l scote cu dansu afarî, cu nireasî şî cu nirili cu tătu şî băţu şela, îi e basmaua şi-l zvârli pişti casî" [19], spunând: „Staţi fraţi şî ascultaţ/Pi astă şinstitî masî/Mari negurî sî lasî/N-o râdicî alţâi/Numai noi, domnii şî împăraţîi" [19]. Ritualul finalizează cu faptul că vornicelul ţinând băţul cu basma în mâini: „îi e basmaua şi-l zvârli pişti casî" [19].

Acest băţ (nuia) ritualic pomenit în oraţia de nuntă în satul Năvârneţ ce a înlocuit bradul putea fi nu numai din mărul întâlnit în obiceiurile ce ţin de colindat, dar şi din alun, care în Panteonul românesc este un arbust sacru, totem al şarpelui. Fiind invocat în descântecele de dragoste a fetelor ce doresc să se mărite, el posedă în practicile magice, putere fantastică: sprijinit de uşă apără casa de răuvoitori şi frecvent este prezent ca recuzită de ritual în obiceiurile de nuntă şi de înmormântare. Considerat simbolul călătoriei băţul (bâta sau toiagu) întruchipa legătura sa spiritual cu omul. Ciobenii îl mai numeau frate de cruce care şi la nuntă – bradul de nuntă dar şi la moarte – toiagului rămâne nedespărţit de stăpânul său. Deci putem concluziona că băţul este un simbol pur bărbătesc cu sens mai mult falic, iar aruncarea lui peste casă simbolizează protecţia sălaşului şi a membrilor familiei de gândurile şi intenţiile rele, pe parcursul întregii vieţi. Iar la înmormântarea omului băţul/stuful este pus în sicriu semnificând prietenia omului cu natura, cu vegetalul, cu lemnul din care sunt confecţionate şi crucea, dar şi sicriul defunctului, cu Pomul mortului ce însoţeşte defunctul până la groapă, etc. (părerea noastră).

Băsmăluţa/batista legată de un capăt al băţului (băţul poate fi de alun, de măr sau o trestie, un stuf) este un element de vestimentaţie feminină folosit cu toate ocaziile şi în toate anotimpurile, confecţionat din pânză fină de casă, uneori poate fi şi din mătase utilizată ca obiect declarativ la cingătoare, sau în mână mai ales când iese fata la hora satului, sau la şters faţa, nasul în timpul diverselor munci etc. Deasemenea, băsmăluţa reprezintă şi unul dintre cele mai folosite obiecte de ritual în ceremonialul nupţial. Întruchipează drept semn important ce simbolizează atenţia şi respectul faţă de oamenii dragi, prieteni, rude atât din partea mirelui cât şi a miresei. Se prinde la pieptul vornicelului şi a druşcăi, în partea dreaptă împreună cu un bucheţel. Fiind confecţionată şi brodată con-

form menirii ei mai des numai de fetele mari, băsmăluța este un simbol feminin care este înnodată de un capăt al bățului – simbolul mirelui, dar și semnul falic al bărbatului care exprimă unitatea dintre cei doi îndrăgostiți. Nodul în cadrul acestui ritual exprimă formarea unei noi stări a cuplului cea de unire, a acestor două sorți exprimate prin una singură – de cuplu, de familie. Deci nodul simbolizează „unirea dintre două ființe sau o legătură socială, ba chiar și o legătură cosmică cu viața primordială" [11, p. 622].

Din trestie românii au făcut fluierul și naiul, alte popoare – flautul. Fluierul dintotdeauna a însoțit viața omului de la naștere până la moarte, „instrument preistoric de comunicare cu lumea spiritelor confecționat din os, coajă de tei și diferite esențe lemnoase" [20, p. 119]. În una dintre multiplele legende se povestește că acest instrument muzical este construit dintr-un os al strămoșului de la care se trage și expresia populară „fluierul piciorului", care „desemnează o parte componentă a corpului uman. Ulterior osul de om a fost înlocuit cu osul unui animal, al unei păsări de baltă (cocorul)" [20, p. 119], dar și cu lemnul arborilor sacri potrivit versurilor din balada populară „Miorița" – o capodoperă absolută a literaturii populare, dar și dovada geniului artistic al poporului românesc ce sintetizează o expresie din viața semenilor noștri: „Fluieraș de fag, /Mult zice cu drag! /Fluieraș de os, /Mult cântă duios! /Fluieraș de soc, /Mult zice cu foc/ [20, p. 6].

Dezlegarea băsmăluței de la capătul de stuf are loc numai după realizarea ritului „scoaterea miresei din casă" sau „de trei ori în jurul mesei", atunci când mirii de comun acord au hotărât să se prezinte în rang de familie în fața comunității. În acest sens nodul are semnificație sacră iar dezlegatul devine un semn al vieții și un simbol al veșniciei, al nemuririi. Nu în zadar în cântecul din cadrul ritualului „dezbrăcatul miresei" întâlnim următoarele versuri populare ce exprimă unele sentimente despre înnodatul sau îmbroboditul ei: „Nănășâcî duniata/Mă rog capu nu-ni leaga/Legătoarea dumitale/Dizlegare nu mai are" [21, p. 34]. Aceste text poetic simbolizează legătura cântecului cu ritualul propriu-zis. Mireasa, prin legatul cu nod a broboadei își ia rămas bun de la cadrul obișnuit al existenței ei până la căsătorie, de la întreaga lume a copilăriei, părinți etc., pășind într-o nouă etapă a vieții.

Nodul, în cazul nostru mai exprimă și veșnicia căsătoriei tinerilor, este simbolul legăturii cuplurilor al iubirii, al atracției și contopirii universale, iar concepută în acest fel poate fi desfăcută numai prin distrugerea familiei. Sacralitatea nodului familiei în Univers se transformă într-o stea, și din aceste considerente în popor se crede că fiecărui om îi aparține o stea. Potrivit viziunii etnologilor, în multe regiuni le este „interzis atât bărbaților, cât și femeilor «să poarte vreun nod asupra lor în anumite perioade critice (nașterea, căsătoria, moartea)»" [11, p. 623].

În satul Cigârleni, dar și în alte localități cum ar fi Țipala, Rezeni, Molești ș. a din raionul Ialoveni la scos mireasa din casă „vornicelul de frunte al mirelui avea în mână o vergea de măr sau de prun proaspăt tăiată și ascuțită la vârf în care se înfigea un fruct de măr sau un cartof. Fiind el primul în dansul ritual „de scos mireasa din casă", era urmat de nănaș, mireasă, mire și nănașă, jucând de trei ori în jurul mesei ieșeau în curte continuând să danseze în cerc „Jocul cel mare" unde se prindeau toți nuntașii. Dansul respectiv simboliza prima apariție a cuplului în viața colectivității. La finalizarea „Jocului cel mare", vornicelul de frunte arunca vergeaua peste acoperișul casei chiuind împreună cu toți nuntașii prezenți la ritual" [22].

Și în satul Obreja – Veche este promovată această tradiție – „scoaterea miresei din casă" cu bradul asemenea celei din s. Năvârneț: „Acest brad mari şî rotat/Din ceri a chicat/Cini s-a găsî vrednic şî puternic/Sî rădișî acest brad mari şî rotat/Cu crenjili închid cărărili/Cu vârfurli închid drumurli/Eu m-am găsât vrednic şî puternic/Sî rădic acest brad mari şî rotat/–Că această casă-ntunecoasă/Aciastă masă-nchisă/Şi nu-i masă-ntunecoasă/Dar nici masă-nchisă. /E-un brad mândru şi rotat/Cari pi masî s-o aşăzat/Cu ramurili ni astupî cărărili/Cu tulpinili ni astupî drumurili/Da noi am pune mână de la mână/Ş-om rădica bradul în tulpină/-Bradu am rădicat/Casa am luninat/Poftim meseni şî luați/Pâni şî sari/Din masa socrului ist mari/Şî câte-un pahar di băutură/Şi la tineri viață bună" [23].

Tradițiile de nuntă din satul Mihăileni, Râșcani presupuneau în primul rând scoaterea miresei din casă și apoi așezarea la masă a nuntașilor, iar pentru aceasta trebuia să fie ridicat bradul: „Pe această masă frumoasă/Mare negură se lasă/ Cine-i vrednic și puternic/Să rădice negura de pe masă/Să scoată mireasa din casă. /Numai a noastră oaste/Și cucoana mireasă/Și cuconul mire/De brad vor apuca/Și negura s-a lua/Și bâcatele vor lua" [24].

Tradiția nupțială a bradului la nunțile din satul Glinjeni – Fălești,. Are loc după ce: „toți ies de după masă. Cel cu bradul iese înainte. Ceilalți – după el. Bradul se cântă înaintea danțului, când i-a mireasa: „Bine v-am găsit, coane nună și nun/ Acest brad/Nalt/Și luminat/– Masa cu bucate toate încărcat. /Poftim, coană nună și mireasă/cu toți mesenii/Și luați din masă (Arată la brad – *o farfurie acoperită cu lumânare*)" [25].

Așa cum am mărturisit anterior, că pe pământurile noastre nu se cultiva bradul acesta a fost înlocuit cu pomul de măr. În multe localități simbolul bradului a fost promovat de către un băț legat cu basma la un capăt: „Când scoteu nireasa din casî ridicau bradu. Ti duşei şî punei mâna pi băţu şeal cari cu basma, la băţ era legat basma" [19]

Ritualul bradului/bățului cu basma la un capăt era practicat și în satul Obreja-Veche, Fălești, tot la ieșitul miresei din casă: „Îl ei şî joci odatî în jurul mesii şî zvârli stuhu pişti casî şî băsmăluța o ei ţâi [...] Bradu-i o farfurii cu pâni în cari stă înşipt

stuhu. [...] când de-amu aproapi sî iasî nunta afarî nirili cu tot cu nireasî de-amu juca nunta cât mai juca da nirili cu nănaşîi nu eşău afarî [...], şâdeu acolo. De-amu când aproapi sî ducî la tătî nunta apî de-amu să duşe şî părinţîi duşeu nireasa nirului şî i-o dau în mâna nirului şapî şădi oleacî acolo şapî vornişelul cari era, di pildî eu, sau altul, cari schimbam colacu, ştii cari cu conocăriili estea apî ni duşim deamu şî spunim bradu şî pânî nu spunim bradu nu stă nireasa, da dacî spunim bradu apî deamu gata, îţi lega o băsmăluţî la un băţ şî eşăi cu dânsa afarî" [23].

De asemenea și la nunțile ținute în satul Cotiujenii Mici, Lazo (astăzi Sângerei), bradul „este un băţ de stuh. La capătul băţului legat basmaua. Pe masă stau o farfurie acoperită cu alta. Cu bucate-i acea care-i acoperită. De asupra farfuriei stă băţul de stuh cu basmaua. Când ajunje la „poftim, meseni și luați" descoperă farfuria. [16]. Această frază este cea de încheiere a orației bradului din localitate sus numită.

Ritualul bradului, la nunțile din satul Pruteni – Fălești simboliza începutul nunții propriu-zise. Numai ridicarea lui permitea lumii participante la ceremonie să se așeze la masă. Bradul din această localitate era constituit dintr-o „vargă sau un stuh c-o batistî legat şî pus în farfuria şeia" [15].

Asemenea tradițiilor altor localități și la nunțile din satul Moara de Piatră, Florești, bradul este înlocuit cu stuhul legat cu batistă: „Pun 2 farfurii una peste alta, un stuf, o batistă şi se zice bradul. - Bradul s-o ridicat/ Casa s-o luninat" [26].

La nunțile din satul Valea Mare – Fălești, bradul a fost înlocuit cu biciul: „Toţi mesenii se aşează la masă. Mirile nu lua nimic, până ce nu-i aducea o farfurie, acoperită cu alta şi acolo – o găină întreagă, friptă. De asupra – un bici. Vornicelul lua biciul (după ce spunea oraţia bradului), descoperea găina, şi mirele o împărţea la meseni. Astfel se aşezau la masă". [27]. Această înlocuire este întâlnită și în următoarea oraţie de la masa cea mică a miresei înregistrată în satul Rădenii Vechi, Fălești: „Acest brad înalt/Din munţii cerului s-a (u) lăsat, /Pe uşă când a (u) întrat, /Mesele s-au întunecat/Şi bucatele nu vi s-au gustat, /Şi nici nu se vor găsi/ Boeri să le guste, pân la bici nu se va lega/Năfrămiţă de in" [28, p. 46]. Fiind spuse aceastea vornicelul cel mare punea biciul pe masă şi aştepta să vină cineva din partea miresei să lege batista la bici.

Bradul reprezentat de bici este practicat și la nunțile din satul Gribova, raionul Râșcani. Ritualul se ținea după ce au fost date pocloanele: „Se pun 2 farfurii, pe ele 2 bice şi o rublă. Când se ridică bradul spune o babă: - Cine-i vrednic şi puternic sî rădişi bradul di pi masî/Sî scoatim nireasa din casî? /-Eu îs vrednic şî puternic sî rîdic/Bradul di pi masî, sî scot mireasa din casî!, răspunde un vornicel, ridicând biciul. Apoi îl ridică şi celălalt. Baba ie rubla. La bici le leagă câte o batistă". [29].

Obiceiul *bradului* a fost practicat și în unele localități din Câmpia Soricii. La nunțile din Vasilcău, Soroca bradul întruchipa darul lui Dumnezeu sau al Universului – simbol exprimat prin următoarele versuri: Acest brad înălţat/Din cer s-a lăsat, /Casa a întunecat!" [30]. Aceeași semnificație simbolică avea și bradul utilizat la nunțile din satul Tomai, raionul Leova: Ascultați dumneavoastră, /Cinstiţi nunu mari, /Cinstiţi socri mar! /Acest brad rotat/Din cer s-a lăsat/Şi-n masă a picat" [31], din același raion considera bradul un dar al lui Dumnezeu: „Brad, brad rămurat, /De la Dumnezeu lăsat" [32].În conștiința populară căsătoria simbolizează darul lui Dumnezeu care potolește furiile firii omului. Această unire trupească din care rezultă naşterea de prunci este lăsată de Dumnezeu oamenilor ca mângâiere, ca dorință pe care soții o sting anume prin viața conjugală având o atracție reciprocă pentru căsnicie. Ridicarea bradului căzut și întunecând masa simbolizea și momentul începerii ospățului: „Bradul a ridica, /casa va lumina/Şi noi vom ospăta!" [30].

La nunțile din Valea Mare, raionul Fălești, oraţia bradului se spunea cu două ocazii: 1. Pentru mire; 2. Pentru mireasă: „Iată c-a stârnit Dumnezeu-Sfântu/Un vifur mare de la răsărit. /Acest brad, mândru şi-nflorit/La acest loc a fost provolit. /Cine s-a găsi ahotnic, de-l va ridica/ Mare bacşiş va câştiga. /Cinstiţi meseni, /Poftim şi luaţi de pe masă pâine şi sare, /Şi darurile sfinţiei sale. /Să ne scuzaţi, /Că n-avem linguriţi/Şi furculuţi. /Eu singur am fost la Bălţi, /Şi-acolo-s numai fuse şi lopeţi. /S-a găsit un om a – lui Dumnezeu/Şi m-a îndreptat valea la Chişinău. /Şi am plătit câte un leu. /Cu mânunchiul de ciocălău. /Le-am adus acasă/Şi le-am pus în cenuşă să nu rujinească. /Şi-amu, mai bine de-o săptămână, /De când s-au lipit la unul de mână. /Iar dumneavoastră faceţi, cum îi mai bine: /Luaţi în mânuţi/Şi daţi la dinţi/După cum îi obiceiul de la părinţi. /Poate-s bucatele neferte? / Să ne credeţi, c-o fost ocna departe. /Poate-s nechipărate? /Să ne credeţi, /Ţarigradu-i departe". [27].

În satul Jora de Sus, raionul Susleni tradițiile nupțiale includeau și ritualul „bradul de nuntă" care simbolizează frumusețea arborelui adus la masa miresei, dar și vrednicia, dorința și forța ei magică prin slujbe și cântări frumoase să ridice bradul de pe masă ca nuntașii să poată fi poftiți la masă: **„**Acest brad rămurat/ Din cer s-a lăsat/Şi masa a întunecat/ Dar cine va fi/Vrednic şî puternic/ Să plătească slujbe grele/Să cânte cântările frumoase/Să rîdice bradul de pe masă/Dar cucoana mireasă/A fost vrednică şi puternică/Şi a plătit slujbe grele/Şi-a cântat cântările frumoase/Şi-a ridicat bradul de pe masă/ „Poftim cinstiţi nuntaşi/Şi luaţi din masă" [33].

La nunțile din Giurgiulești – Cahul și astăzi se utilizează obiceiul bradului numit „bread": Sâmbătă seara se face «bread» la nireasă. Mirele însoțit de deverică (vornicelul cel mare, sau vornicelul de onoare), de rude, surori, prieteni apropiați aduce veșmintele miresei, colacul și găina. Se fac glume, păcălind-o pe mireasă. Îi pun bolduri în pantofi, amăgesc mireasa, că-i iau rochia,

mireasa încearcă să și-o ia, deverică o trage la el.

La «bread» sâmbăta, mireasa-și îmbracă rochia, dar nu-și pune ghirlanda și fataua. Mireasa-i aduce mirelui găina învelită într-o basma. Gazdele invită apoi lumea la masă, se servește găina miresei, se joacă, se ospătează, se cinstesc cu rachiu. Altă dată mireasa făcea mărgelele, adică le punea la toți băsmăluțe" [34, p.34]. Dacă la nunțile din unele localităţi se împodobeau câte 2 brazi, atunci românii din Novosiolovca, raionul Sărata, reg. Odesa pentru o nuntă împodobeau 4 brazi cu care se duceau la masa nunului mare, ca semn de începere a ospățului, adresându-i următoarea urare: „Bine te-am găsit, cucoane nun mare! /Am venit cu acești patru brazi înalți și întunecați! /Nu se vor lumina, /Nimeni din masa dumneavoastră nu va lua! /Am venit, ca să ridicăm acești patru brazi înalți și luminați. /Când acești patru brazi înalți și luminați îi vom ridica, /Toată masa dumneavoastră se va ospăta. /Poftim, cucoane nun mare și cucoană, nună mare, /Și ospătați-vă toți mesenii dumneavoastră! [.35.].

Sosirea mirelui și a alaiului său cu bradul la casa miresei simboliza ieșirea ei la masa. De exemplu la nunțile din satul Teleșeu, raionul Orhei (inf. Țugulea Ioana I., 65 de ani), oraţia bradului era spusă și cu ocazia de a scoate mireasa din casă. Numai după ce bradul era ridicat, iar odată cu aceasta se ridica și negura de pe casă mireasa era în drept să iasă la masa: „Acest brad rămurat/ Din cer s-a lăsat/Și pe această masa frumoasă/Mare negură se lasă, /Dar cine va fi vrednic, /Să ridice negura de pe casă, /Să scoată mireasa din casă?" [36, p. 168]. Mireasa, în cazul de față era asemuită cu negura care simbolic staționase deasupra casei lor. Aceasta putea fi ridicată și împrăștietă numai dacă fata avea posibilitatea să-și îndeplinească scopul de a se mărita. Cel care era în drept să îndeplinească dorințele lor eta iubitul ei care prin acordul reciproc iniția căsătoria: „Numai oastea noastră/Cu cuconul mire/ Și cucoana mireasă, /Cu cântările ei frumoase, /De brad vor apuca/Și negura s-a ridica, /Și bucatele s-or mânca, /Și cu nunta s-a duce/Și le-a fi viața dulce" [36, p. 168]. Deci mireasa este înzestrată cu forțe magice care ridica și alunga negura de deasupra casei părintești, și descurca cărările pentru a contribui la realizarea gândurilor proprii: „Acest brad luminat, /De la cer lăsat, /Drumurile s-au întunecat, /Cărările s-au încurcat/Și nu-i nime vrednic/Să le descurce. /Numai cucoana mireasă, /Cu a ei rânduieli, /Cu a ei socoteli, /- Cu făclia aprinsă, /Cu mese întinse/Cu tăljerele tăljuite/Cu farfurii acoperite. /Poftim, meseni, și luați din masa" [37].

Bibliografie:

Vulcănescu, Romulus. Coloana cerului. București: Editura Academiei Republicii Socialiste Române, 1972. 268 p.

Ghinoiu, Ion. Mica Enciclopedie de tradiții românești. București: Agora, 2008. 359 p.

Ghinoiu, Ion. Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze românești ale nemuririi. București: Editura Fundației Culturale Române, 1999. 330 p.

AFAȘM, 1969, ms. 202, f. 120; Puhăceni – Anenii Noi, inf: H. D Plămădeală, 65 de ani; culeg. N. Băieșu.

AFAȘM, 1947, ms. 17, f. 26; Leova, inf: I. Buruiană, 60 de ani, culeg. G. Racoviță.

Schițe de folclor moldovenesc. Colegiul de redacție: G. G. Botezatu, V. M. Gațac, I. D. Ciobanu. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1965. 414 p.

Eliade, Mircea. Sacrul și profanul. București: Humanitas, 2005. 165 p.

Marian, Simion Fl. Nunta la români. Studiu istorico-etnografic comparative. București: „Grai și suflet-Cultura națională", 1995. 695 p.

Evseev, Ivan. Dicționar de simboluri. București: Vox, 2007. 480 p.

Evseev, Ivan. Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale. Timișoara: Amarcord, 1994. 223 p.

Chevalier, Jean, Gheerbrant, Alain. Dicționar de simboluri mituri, vise, obiceiuri, gesturi, giguri, culori, numere. Iași: Polirom, 2009. 1072 p.

Ghinoiu, Ion. Cărările sufletului. București: Editura Etnologică, 2004. 227 p.

AFAȘM. 1962, ms. 142, f. 14, 15; Bișila – Ungheni; inf. Maria Popovici, 76 de ani; culeg. S. G. Moraru, V. Grozavu, E. Grosu.

AFAȘM, 1962, ms. 142, f.14, 15; Bușila – Ungheni: inf. Alexandru Cojocaru, 18 ani; culeg. V. G. Mihalache, G. Chicu, I.Sandu.

AFAȘM, 1965, ms. 343, f. 69-90; Pruteni – Fălești; inf. Nadejda F. Croitoru, 56 de ani; culeg. G. G. Botezatu, I.V. Buruiană, I.V. Mamaliga.

AFAȘM, 1964, ms. 149, f. 130, 131; Cotiujănii Mici – Lazo; inf. Vadim F. Ivanciuc; culeg: GH.I. Spataru, V. S. Pojoga, V. A. Cirimpei.

AFAȘM, 1957, ms. 142, f. 40, 41; Șoropcanii Vechi – Fălești; inf. Dmitrii Ivanovici Vladei, 52 de ani; culeg: V. G. Mihalache, G. N. Chicu, I. I. Sandu.

AFAȘM, 1957, ms. 95, f. 3; Condrățești – Ungheni; inf. Filatie Goran, 75 de ani; culeg. G. Madan.

AFAȘM, 1976, ms. 343, f. 156; Năvârneț – Fălești; inf. Vasilie M. Scobioală, 63 de ani; culeg. G. G. Botezatu, I. V. Buruiană, I. V. Mamaliga.

Ghinoiu, Ion. Dicționar Mitologie română. București: Editura Univers Enciclopedic, 2013. 351 p

Alecsandri, Vasile. Poezii populare ale românilor. Cu însemnări de pe ediţiile anterioare și manuscripte de Em. Gârleanu. Ediție populară. București: Minerva, 1908. 286 p.

Badrajan, Svetlana. Muzica în ceremonialul nupțial din Basarabia. Cântecul miresei. Chișinău: Epigraf, 2002. 220 p.

Arhiva culegătorului, 2018; Cigârleni – Ialoveni; inf. Victor Pletosu, n. a. 1987; culeg. P. Popa.

AFAȘM, 1976, ms. 343, f. 112; Obreja-Veche – Fălești; inf. Ivan Vasilievici Grăjdianu, 37 de ani; culeg. G.G. Botezatu, I. V. Buruiană, I. V. Mamaliga.

AFAȘM. 1950, ms. 122, f. 168; Mihăileni – Râșcani; inf. P. Cristian; culeg: Gh. V. Dodița.

AFAȘM, 1964, ms. 149, f. 84-86; Glinjeni – Fălești; inf. Gheorghe I. Dumbrovschii, 82 de ani; culeg: Gh. I. Spataru, V. S. Pojoga, V. A. Cirimpei.

AFAȘM. 1965, ms. 154, f. 115; Moara de Piatră – Florești; inf. Ronia I. Anaciuc, 55 de ani, Iftimia N. Butnari, 67 de ani, Tudosia V. Butnari, 60 de ani; culeg. A. S. Hâncu, V. I. Țurcanu.

AFAȘM, 1964, ms. 149, f. 17; Valea Mare – Fălești; inf. Neculai E. Levițchii, n.a.1912; culeg: Gh. I. Spataru, V.S. Pojoga, V. A. Cirimpei.

Folclor moldovenesc. Crestomație. Colegiul de redacție: G. G. Botezatu, V. M. Gațac, A. S. Hâncu, I. D. Ciobanu. Chișinău: Cartea Moldovenească, 1966. 334 p.

AFAȘM, 1965, ms. 154, f. 78-81; Gribova – Râșcani; inf. Vasile St. Brenicer, 37 de ani; culeg. A. S. Hâncu, V. I. Țurcanu.

AFAȘM 1965, ms. 159, f. 60; Vasilcău – Soroca; inf. A. I. Starâș, 32 de ani; culeg. N. M. Băieșu, I. L. Damaschin.

AFAȘM. 1974, ms. 268, f. 112, 113; Tomai – Leova; inf. Trifan D. Zaporojan, 72 de ani; culeg. S. G. Moraru, L. Mihalachi și locuitorii satului Tochile-Răducani.

AFAȘM, 1974, ms. 266, f. 18-19; Tochile-Răducani – Leova; inf. Zaharia T. Mâță, 63 de ani; culeg. I. D. Ciobanu, I. V. Buruiană, E. I. Chitoroagă.

AFAȘM, 1950, ms. 122, f. 102; Jora de Sus – Susleni; inf. Lida M. Ghilenschi, 19 ani; culeg. M. G. Savin.

Mocanu, Maria. Giurgiulești. Monografie etnofolclorică. Chișinău: Cartier, 1999, 280 p.

AFAȘM, 1967, ms. 175, f. 113; Novosiolovca – Sărata, reg. Odesa; inf: Toader I. Melnic, 56 de ani; culeg. A. S. Hâncu.

Folclor din părțile codrilor. Alcătuitori: G. G. Botezatu, N.M. Băieșu, E.V. Junghietu, M. G. Savina, A. S. Hâncu, V. A. Cirimpei, I. D. Ciobanu. Chișinău: Știința, 1973. 360 p.

AFAȘM, 1947, ms. 10, f. 64; Todirești – Ungheni; inf: E. A. Iuteș, 36 de ani; culeg. M. Ianover.

ANDA VAHNOVAN, BLOGGER, JURNALIST, DOCTOR ÎN SOCIOLOGIE

SACOUL DE CATIFEA

La înmormântarea lui am mers oarecum nedumerită. Nu se poate, mi-am zis. El, legenda vie care deschisese în 1979 ediția festivalului de cinematografie de la Cannes, el, sex-simbolul anilor ’80, adorat de zeci de mii de admiratoare ale filmului, el – basarabeanul care ne dusese vestea în lume, el – Zobar, nu putea să moară atunci, în acel 20 decembrie al anului 2003.

La el acasă am văzut pentru prima data o canapea de piele și lemn masiv, adusă de prin străinătate și primii blugi Levis originali, cumpărați pe când făcea înconjurul lumii dar și primul sacou de catifea veritabil, cu care defila la invitații pompoase. Cu acela fusese și la Cannes. În casa lui venea deseori tatăl lui spiritual, Emil Loteanu, iar la mesele întinse de sărbători, am văzut ce înseamnă oameni valoroși, am auzit discuții neînțelese pe atunci, dar intuite ca fiind profunde, pentru că nimeni nu îndrăznea să le întrerupă sau să vorbească în paralel. Da, și se pomeneau nume de vedete pe care le văzusem doar la televizor și totul îmi părea rupt de realitate. Se râdea zgomotos, atât de tare și cu poftă, că acel râs îmi răsună și astăzi în urechi, ca un ecou al unei forțe care știa să trăiască la maxim. Și se mânca vânat, domnește, din vase din porțelan fin, cu tacâmuri aurite și ținute corect. Pentru ca el avea pușcă adevărată și era vânător. O pasiune ucigașă, pentru că tocmai de la ultima sa vânătoare nu s-a mai întors.

El ne-a dus pentru prima dată la mare și în Carpați cu ,,Volga” lui nouă și de la el am primit în dar primii cercei de aur și o vază din lemn roșu – neprețuită pentru mine.

A iubit de mic caii. S-a însurat cu o actriță de succes de atunci, de la teatrul din Bălți, Ecaterina, pe care a iubit-o, ca după un scenariu scris de Loteanu – cu foc, posesiv și dominant, iar copiii îl numeau tandru ”tătelu”. El – omul.

Pentru el, Loteanu a fost chemat la Brejnev ca să dea explicații de ce distribuie în roluri mari un actor fără studii de specialitate, iar mult mai târziu, la 60 de ani ai lui, când ar fi trebuit sa i se dedice, cel puțin, un spectacol omagial la Palatul Național de atunci, i s-au oferit doar trei ore cu o mică recepție la cinematograful Patria. El, eroul uitat, al cărui film biografic, realizat de fiul mai mare, regizorul Octavian Grigoriu, la Moscova, nu a mai fost difuzat în acele trei ore, pentru că

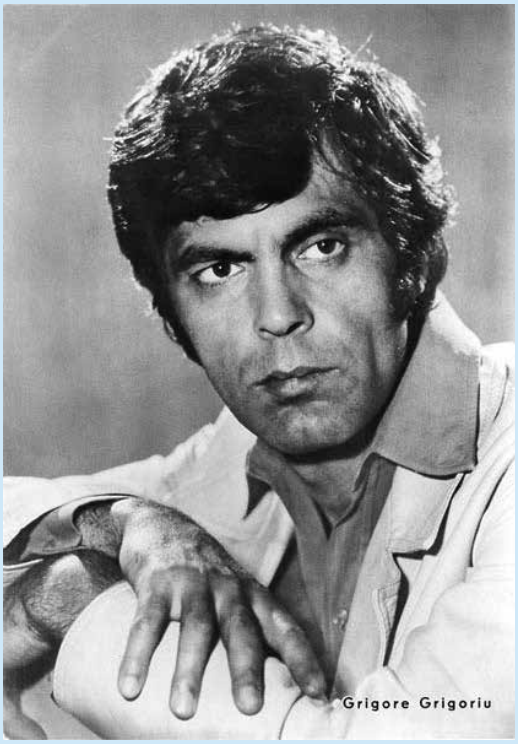

urma o peliculă comercială și a trebuit să fie eliberată sala. El, despre care au scris mii de reviste din toată lumea și a dat interviuri peste mări și țări – nu însă și la noi. El, pe care l-am văzut ultima dată atunci în scenă – ca o dureroasă amintire a celui ce a fost cândva, el – o fosta mare stea, de care și-au amintit toți abia după ce mașina care a intrat în plin, i-a zdrobit inima pe loc.

Acea inima care tânjea. Care scrisese istorie cu „Poienile roșii”, „Lăutarii”, „Șatra”, „Ana Pavlova”, „Tandra și gingașa mea fiară” și alte capodopere cinematografice. El – actorul. Tânjea după un nou film, după emoția camerelor, după un nou mare val creativ, pentru că mai avea ce spune, mai avea atâtea roluri de jucat, atâția lauri de adus Moldovei. Își dorise enorm să îl joace pe Bozoncea din „Groapa” lui Barbu , dar nu a mai apucat. Pentru el, Loteanu pregătise un alt mare rol și făcuse rost, în sfârșit, și de bani, dar, ironia sorții, plecase dintre cei vii înainte de a-l începe. Cred că atunci a și murit o parte din actorul din el. Speranța, cel puțin, cu siguranță. Iar pentru un artist lipsa de speranță e mai grea decât orice, chiar decât moartea. A tânjit cu capul sus. Nu s-a plâns niciodată. L-au citit doar apropiații după privire. Pentru că nu mai avea elanul de altădată, nu mai mergea la mare și la munte, nu mai râdea decât cu colțul gurii, nu mai aduna oameni la mese, nu mai purta sacoul, pentru că nu mai avea unde. El – Grigore Grigoriu.

La 15 ani de la moartea lui sunt încă nedumerită. Pentru că așa și nu pot sau nu vreau să înțeleg cum poate încăpea o legendă, o forță uriașă de energie într-un loc mut, sub un bust. Uitat de toți cei care l-au ridicat cândva în slăvi, l-au adorat și s-au mândrit ca e de-al nostru, din Moldova. Câte titluri sau omagii i s-au mai adus de atunci? Despre aprecierile pe care le-ar fi meritat în timpul vieții, nici nu mai vorbesc. E tardiv și inutil. S-a scris o singură carte despre marele actor și doar școala din Căușeni îi poartă numele. Iar singurul fiu rămas în viață, Octavian, se zbate de ani de zile, din resurse proprii, să deschidă în amintirea tatălui său un cinematograf în orașul de baștină. S-ar putea oferi cineva să-l ajute?

Așadar, a rămas doar un bust – fără anul nașterii și fără cel al morții. Pentru că nimeni nu s-a împăcat cu moartea lui. Și nici cu cea a fiului mai mic, căruia arma moștenită de la tata nu i-a servit decât 6 luni, iar fetița de niciun an nu a mai avut cui spune nici bunic și nici tată…

Fotografie de Ina Coroi, s. Baimaclia, r. Cantemir